

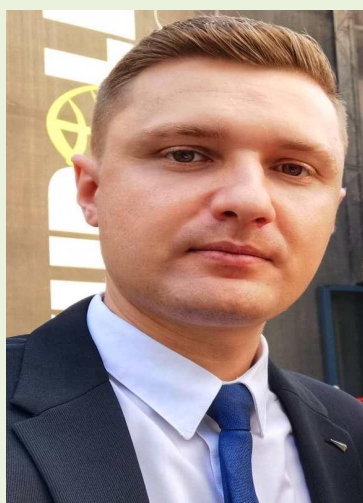
PISANII SÂNGEORZENE

ANAMARIA DUMITRU
DOCTOR ÎN LITERE

ANCUȚA EMILIA ȘTEPOAIE
DOCTOR ÎN MATEMATICĂ

EMIL ȘORECĂU
DOCTOR ÎN INGINERIE ELECTRICĂ

Baie rece și caldă — Hídeg és meleg gyógyfürdő
Kalt- und Warmbad

PISANII SÂNGEORZENE

Spiritualitate, Istorie și Tradiție

Flore Alexi din Sângeorz-Băi

ANUL XIII, NR. 10(146), OCTOMBRIE 2024

PISANII SÂNGEORZENE

Revistă de spiritualitate, istorie și tradiție locală

Fondatori: profesor FLORIN HODOROGA
teolog ALEXANDRU DĂRĂBAN

Consultant științific: Dr. Mirela Popa-Andrei, cercetător științific II, Institutul de Istorie
„George Barițiu” din Cluj-Napoca al Academiei Române
Colaboratori permanenți: Dr. Elisabeta Scurtu, Preot Dr. Maxim (Iuliu-Marius) Morariu,
Dr. Dorin Dologa, Icu Crăciun, Florin Hodoroga

Editor și redactor responsabil: Alexandru Dărăban

Tehnoredactare: Alexandru Dărăban

REDACȚIA: Casa de Cultură Sângeorz-Băi, str. Republicii nr.33,
jud. Bistrița-Năsăud; E-mail: florin.hodoroga@gmail.com
Jucu, str. Jucu-Herghelie nr. 67, jud. Cluj
aldaraban57@gmail.com

Revista poate fi citită pe rețeaua de internet la adresele:
<http://pisanisangeorzene.assbn.ro/ps2019.html>
<http://en.calameo.com/accounts/3280504>

COPERTA 1: Cei 3 tineri doctori în diferite domenii din Sângeorz-Băi
COPERTA 2: Stațiunea Sângeorzului din alte vremuri
COPERTA 3: Grănicer năsăudean
COPERTA 4: Casa în care s-a născut Dr. Artemiu Publiu Alexi

Cuprins

EXCELLENTIA

<i>Sângeorzeni cu care ne mândrim.....</i>	<i>6</i>
--	----------

BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE

<i>O rară și onorantă decorare a unui căpitan român.....</i>	<i>9</i>
<i>Împărțășirile unui sătean, membru în senatul scolastic local al comunei Sângeorgiu.....</i>	<i>11</i>
<i>Participarea învățătorilor sângeorzeni la adunarea generală a „Reuniunii învățătoresți Mariană” din anul 1884.....</i>	<i>14</i>

DORIN DOLOGA

<i>Stațiunea Sângeorz-Băi la sfârșitul secolului al XIX-lea.....</i>	<i>18</i>
--	-----------

SIMION STOICA

<i>De la Băi. Sângeorgiul Român, 13 iulie 1901.....</i>	<i>20</i>
---	-----------

ALEXANDRU DĂRĂBAN

<i>Cununații din Sângeorz-Băi în anul 1910.....</i>	<i>21</i>
---	-----------

<i>Averile grănicerești – obiect de negoț personal.....</i>	<i>33</i>
<i>Sângeorz-Băi.....</i>	<i>35</i>

DIN GRANIȚĂ

ALEXANDRU DĂRĂBAN

<i>Protocolul botezaților din Parohia ortodoxă Năsăud în perioada 1891-1900.....</i>	<i>37</i>
--	-----------

<i>O reprimărie peste câțiva ani ai districtului Năsăud, în 1872.....</i>	<i>43</i>
---	-----------

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI

<i>Centenarul Școlii Normale din Năsăud.....</i>	<i>49</i>
--	-----------

ANA-MARIA DEAK

<i>Biblioteca Societății de lectură „Virtus Romana Rediviva”.....</i>	<i>52</i>
---	-----------

<i>Marțian Zegrean din Salva – Necrolog.....</i>	<i>55</i>
--	-----------

EMIL BOȘCA-MĂLIN

<i>Popas într-un sat din Ardeal.....</i>	<i>56</i>
--	-----------

COMUNISM

ALEXANDRU DĂRĂBAN

<i>Ascensiunea lui Justinian Marina și îndepărtarea lui Irineu Mihălcescu prezentate în memoriile lui Dudu Velicu și în ziarul Tribuna Românească.....</i>	<i>58</i>
--	-----------

EXCELLENTIA

SÂNGEORZENI CU CARE NE MÂNDRIM

Luna septembrie a anului 2024 a fost o lună în care s-au remarcat trei tineri sângeorzeni pe tărâmul științelor, obținând titlul de doctor în domeniile în care au optat.

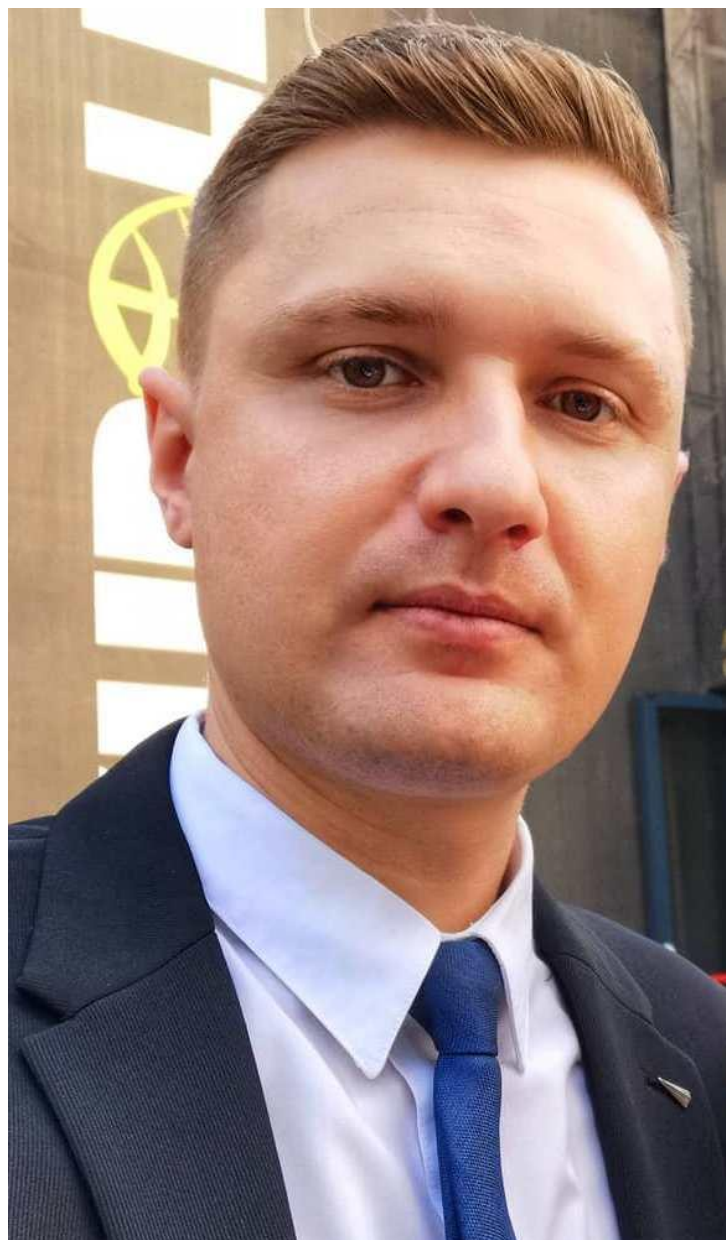
Este vorba de:

1. Anamaria Dumitru (născută Mihăilă)

- Doctor în *Litere* în cadrul Facultății de Litere a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca
- Conducător de doctorat: Prof. univ. dr. Mihaela Pop (Ursa)
- Titlul tezei: *Comunități migrante ale teoriei: comparații est-central europeni din postbelic pe ruta transatlantică.*
- Data susținerii tezei și obținerii titlului de doctor: 4 septembrie 2024.

2. Emil Șorecău

- Doctor în domeniul *Inginerie Electrică* în cadrul Universității Tehnice din Cluj-Napoca
- Conducător de doctorat: Prof. dr. ing. Paul Bechet
- Titlul tezei: *Analiza zgomotului prezent în canalele ionosferice în scopul implementării unor forme de oda eficientă în gama HF.*
- Data susținerii tezei și obținerii titlului de doctor: 10 septembrie 2024.

3. Ancuța Emilia Șteopoaie

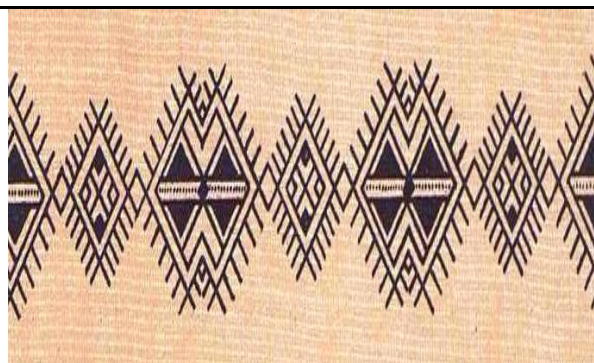

- Doctor în domeniul *Matematică* în cadrul Universității Tehnice din Cluj-Napoca
- Conducător de doctorat: Prof. univ. dr. Ioan RAȘA
- Titlul tezei: *Operatori liniari pozitivi, convergenta, grad de aproximare*
- Data susținerii tezei și obținerii titlului de doctor: 26 septembrie 2024.

*

Felicitări celor trei sângeorzeni!
Mare bucurie pentru familiile lor și dar pentru dascălii care i-au
avut de-a lungul anilor de școală!

BISERICĂ ȘCOALĂ SOCIETATE

O rară și onorantă decorare a unui căpitan român

Între marele număr de decorații și ordine ce înfloresc în Austro-Ungaria, două sigure sunt care se dau exclusiv numai persoanelor militare și acestea două sunt: *Ordinul Maria Teresa* și *Crucea Militară pentru Serviciul Credincios*.

Correspondentul din Alba Iulia al ziarului german din loc „Herm. Zeitung” trimite ziarului său următoarea relatare despre sărbătoarea decorării căpitanului Ștefan Borgovan cu *Crucea Militară pentru Serviciul Credincios*:

Astăzi, adică în 23 I. c., înainte de amiază, am asistat la o sărbătoare adevărat în sufletească, am asistat la decorarea d-lui căpitan Ștefan Borgovan cu *Crucea Militară pentru Serviciul Credincios*. Cu această ocazie am simțit cu toată vioiciunea cât este de frumos a fi cineva soldat, că este mai frumos încă a fi un soldat brav și că este lucrul cel mai frumos a fi un soldat distins.

Serbarea anunțată pe ora 10 a și avut loc la ora fixată, cu o punctualitate militară. În curtea cazărmei generalatului ieșise o companie a Regimentului de infanterie nr. 50 Marele Duce de Baden, împreună cu muzica militară în ținută de paradă, unde se adunară și toți ofițerii regimentului și onorațiunile¹ militare în ținută de gală. Precis la ora 10 sosi în curte d-l general-maior Bernhard de Dobler, primind salutările militare uzitate. Căpitanul de serviciu, d-l Eduard Melas, își făcu raportul îndatinat, iar după aceea d-l general-maior inspectă compania. Aceasta terminată, d-l general-maior se adresează către d-l căpitan Borgovan, împărtășindu-i că a fost decorat prea grațios de către Majestatea Sa împăratul, apoi atât d-l general-maior, cât și d-l căpitan își depuseră mantalele, pentru ca așa să împlinească sărbătorețul act *en pleine parade*². Era un spectacol în sufletește, a vedea pe impunătorul și venerabilul general al cărui piept era acoperit de o mulțime de decorații și pe căpitanul care purta pe pieptul său deja trei decorații, stând unul lângă altul. D-l general rosti apoi un discurs demn și corespunzător frumosului act, accentuând bunătatea și grațiozitatea augustului monarh, care știe a prețui meritele soldaților săi bravi și a câștiga și prin decorații simpatiile armatei sale fidele și leale. Oratorul se bucura din inimă și cu toată sinceritatea că i s-a oferit onoarea de a putea îndeplini un înalt act de recunoștință și grație, punând *Crucea Militară pentru Serviciul Credincios* pe pieptul unui soldat brav, care de atâția ani servește cu credință în același regiment, ce este compus din acel regiment de grăniceri deja de mult glorios, al cărui stindard poartă medalia de bravură. Se bucura de a putea îndeplini acest act, pentru că el privește pe un ofițer care, nu numai că număra multe servicii, ci este iubit și stimat de către subalternii săi și de toate cercurile în care se mișcă.

¹ Persoane militare importante, notabilități.

² În plină paradă (din limba franceză).

O rară și onorantă decorare a unui căpitan român

Înainte de a pune decorația pe pieptul d-lui căpitan, d-l general s-a dezbrădat, iar compania au prezentat arma.

În fine, d-l general felicita în modul cel mai cordial pe decoratul căpitan și-i strânse mâna cu căldură.

Căpitanul Borgovan, adânc mișcat, își exprimă recunoștința sa pentru decorația primită, promițând totodată că își va consacra și de aici înainte toate forțele și îngrijirile sale serviciului în care se afla. După aceasta, d-l general se întoarse spre companie și ținu în limba română (pe care d-l general o vorbește și scrie perfect, redacția „Observatorul”) o cuvântare ocazională referitoare la sărbătorescul act împlinit.

Bravul nostru căpitan, care purta acum a patra decorație, fu apoi felicitat din partea colonelului regimentului său, d-l baron Potier, precum și din partea întregului corp al ofițerilor.

În urmă, d-l general dă ordin companiei, cu muzica înainte cântând, să defileze înaintea d-lui căpitan Borgovan.

Din parte-ne nu ne rămâne alta de zis, pe lângă cele relatate, decât să felicităm din tot sufletul pe bravul căpitan român și să-i strigăm un întreit:

Să trăiască!

Monumentul eroilor din Roșia Montană pe care se află trecut și numele sângeorzanului, căpitan Ștefan Borgovan

¹ *Observatorul*, Sibiu, anul III, 1880, nr. 14, p. 56.

Împărtășirile unui sătean, membru în senatul scolastic local al comunei Sângeorgiu

Onorată redacție!

Vin cu respectuoasa rugare ca onorata redacție să binevoiască a primi în coloanele „Observatorului” următoarea descoperire:

În confiniul militar grăniceresc al II-lea regiment român nici la o comună nu a existat vreun fond scolastic până când a intrat în funcțiune Ioan Marian ca vicar și, deodată, director al tuturor școlilor din districtul militar grăniceresc al Năsăudului.

Marele și zelosul român Ioan Marian a avut înțelepciunea, a avut curajul de leu de a întreprins și purtat acele lupte până ce a învins, de a trecut dreptul regalului¹ de cârciumărit, anume cel de 3 luni toamna, în fiecare an în folosul școlilor sătești. Același bărbat, etern fie numele său, prin statut a înființat fondurile scolastice comunale astfel, ca atari venituri, respectiv acele fonduri să nu fie atinse de nici o erogațiune² până atunci până când capitalul nu va fi crescut și anume:

- a) Pentru comunele mari la suma de 4.000 florini monedă convențională.
- b) Pentru comunele mijlocii la suma de 3.000 florini monedă convențională.
- c) Pentru comunele mici la suma de 2.000 florini monedă convențională.

De atunci și până la desființarea institutului militar de graniță, fondurile scolastice comunale au fost în păstrarea și administrarea cea mai corectă la comanda militară grănicerească de companie sub controlul și cenzurarea mai înaltelor comande; iar după această perioadă aceleași fonduri s-au păstrat și administrat de către antistiile³ comunale și mai pe urmă de către senatele scolastice locale, iar cenzurarea acelor a fost concretizată⁴ senatului scolastic districtual din Năsăud.

Din cauza că poate unele comune nu s-au purtat rațiunile în mod corespunzător ori poate că în unele comune s-au întâmplat și oarecare scăderi de bani, senatul scolastic districtual cenzurând rațiunile fondurilor scolastice comunale, au dat și peste unele dificultăți, din care cauză a propus, chiar și din punctul de vedere al uniformității, ca pe viitor toate fondurile scolastice comunale, respectiv administrarea lor, să fie la mâna comisiei centrale administratoare a fondurilor scolastice grănicerești din Năsăud.

Acea propunere au primit-o toate comunele și așa toate fondurile scolastice comunale au trecut la comisia administratoare centrală din Năsăud; însă pentru această trecere nici un senat scolastic local nu a fost dispensat, nici scutit de sarcina sa de răspundere, de obligația sau cel greu impus lui de lege de a veghea asupra averii școlii, de a lucra pentru sporirea aceleia și – ce e peste toate – pentru orice daună ce s-ar întâmpla a da seamă chiar cu rebonificarea daunei.

Atunci am crezut cum că fondurile scolastice comunale se vor administra în regula cea mai sigură și corespunzătoare; acum însă vedem că ne-am rătăcit în credința noastră, acum ne căim – că atunci am crezut – acum ni s-a umplut sufletul nostru de amărăciune văzând la ce

¹ Impozite percepute de regalitate.

² Administrare, cheltuială, risipire.

³ Organ executiv de conducere a comunelor; consiliu local.

⁴ Căruia i s-a încredințat o misiune, sarcină încredințată.

Împărtășirile unui sătean membru în senatul scolastic local al comunei Sângeorgiu

am ajuns în loc de creștere, scădere în fondul scolastic comunal.

Ca nu cumva, tăcând senatul scolastic local, să cadă fondul scolastic al comunei noastre Sângeorgiu, în o mai mare scădere, senatul recunoscându-se răspunzător chiar și cu averile sale, s-a văzut împins de obligația sa de a face și subașterne la onoratul senat districtual din Năsăud următorul apel:

„Onorat senat scolastic confesional greco-catolic districtual!

Când s-au luat prin comitetul scolastic grăniceresc, hotărâre pentru administrarea cumulativă a tuturor fondurilor scolastice locale din fostele comune grănicerești, subsemnatul senat scolastic local au decis a se ține în curentul administrării și pentru atingerea acestui scop au purtat grija să-și câștige la încheierea fiecărui an rașionar o copie autentică despre rațiunea aceluia an.

Când au făcut senatul acesta, au avut în vedere: cum că prin acea centralizare, adică purtându-se rațiunea fondului scolastic de aici în alt loc și prin alte organe, senatul nu este descărcat de răspunderea ce-i impune legea scolastică în privința administrării.

În chipul acesta senatul de aici, încă la anul 1872, a descoperit cum că tangenta dreptului de cârciumărit de pe acel an nu a intrat în fondul scolastic local.

Crezând noi cum că acea sumă s-a luat la fondul central pe timp scurt și, din lipsă, am lăsat lucrul să treacă și să se îndrepte de la sine; dar îndată cum s-a observat, că în anul următor în loc să se plătească suma din anul trecut, s-a luat din nou tangenta anului 1873.

Stând lucrul astfel, senatul de aici cerând de la administrația fondurilor scolastice deslușiri, a primit răspunsul că acele sume numai din greșeală nu au intrat la locul lor și că lucrul s-a îndreptat.

Și, în adevăr, în anii 1873 și 1874 tangenta anuală cu 229 florin v. a. apare ca intrată la fondul scolastic local.

De la anul 1875 însă, adică de 8 ani de zile și, respectiv acum de 9 ani, acea tangentă nu a mai intrat în fondul scolastic local, ci s-a oprit la fondul scolastic central.

Pe cât timp fondul scolastic central ar lua unele sume pe timp scurt din lipsă, acest senat nu ar avea nimic de obiecționat, îndată ce acele sume s-ar plăti fondului nostru; dar când o sumă de aproape 1.800 florini v. a. stă la un fond străin în paguba fondului scolastic local, dar este silit a declara o astfel de administrație absolut necorectă, ca să nu zicem mai mult.

Poate ni se va obiecționa că îndată ce fondul nostru nu se administrează prin noi, nu poate cădea pe noi nici un fel de răspundere în obiectul administrării, dar chiar așa fiind, oare noi, simpli coproprietari ai acestei averi, nu avem dreptul să întrebăm: de când și de unde cineva și-a luat dreptul a ataca cu voia sa, fără voia noastră, averea școlii noastre? De când cineva are dreptul a ține o sumă de atâtea sute atâtea ani fără nici un folos pentru fondul nostru?

Suntem în drept a pune aceste întrebări, pentru că avem a da seamă și pentru că avem lipsă de un răspuns limpede, ca să putem și noi răspunde la vreme de lipsă.

Tot ceea ce ni s-a răspuns până acuma din partea onoratei administrații este: că acea sumă se vede trecută în cartea de evidență, ceea ce va să zică, banii nu ar fi pierduți.

Întrebăm, însă, din nou: cum rămâne atunci cu dauna? Are fondul central intenția să plătească după această sumă ținută atâtea timp cel puțin 6 % cât dă o casă de păstrare și care ar face la 700 florini?

Ne rugăm să nu ni se zică că voim dauna fondului central, căci jertfele ce le facem pentru fondul central ne scutesc de astfel de bănueli și, în schimb, ne rugăm să nu poftească nimeni dauna fondului nostru local.

Sub astfel de împrejurări, averea școlii nu poate decât să scadă și subsemnatul senat are cauza să se întrebe, cum va putea face față lipsurilor școlii ce cresc cu fiecare zi? Și când va fi pus

***Împărțășirile unui sătean membru în senatul scolastic local al comunei
Sângeorgiu***

în poziția a spori plățile învățătorilor care, la noi, stau mai rău ca oriunde.

Ce s-ar alege de noi, când s-ar constata că din vina noastră s-a făcut școlii o daună de atâtea sute?

Responsabilitatea ce o avem, de o parte, precum și lipsurile ce le suferă școala, de altă parte, ne impun datoria de a pune capăt unei administrații atât de păgubitoare și de aceea subsemnatul senat își permite a ruga cu supunere pe prea onoratul senat scolastic districtual, să binevoiască a face ca:

1. Fondul scolastic central să plătească tangenta luată arbitrar atâția ani după olaltă din fondul scolastic local sau încă să-i treacă în rațiuni ca un împrumut în toată regula.

2. Fondul scolastic central să plătească după tangenta folosită de la anul 1875 încoace 6 % ca dobândă.

3. În viitor să nu se mai ia arbitrar nici o sumă de bani din fondul nostru, sub nici o titlă, fără dobândă.

În urmă, ne permitem a observa, cu supunere, că acest senat nu se poate sub nici un motiv abate de la aceste condiții și pentru cazul când aceste cereri nu se vor considera, declară rezolut că va încerca a-și dobândi dreptate pe alte căi ce-i sunt deschise¹.

¹ *Observatorul*, Sibiu, anul VI, 1883, nr. 98, p. 496.

Participarea învățătorilor sângeorzeni la adunarea generală a „Reuniunii învățătoresți Mariană” din anul 1884

În 25 și 26 mai 1884 comuna Rodna Veche a avut fericirea de a primi în mijlocul său niște oaspeți foarte plăcuți și bineveniți. În acele zile s-a ținut adunarea generală anuală a Reuniunii învățătoresți numită „Reuniunea Mariană”, care a fost cercetată de un număr frumos de membri, cu deosebire din tagma învățătorescă.

Recunoscând cum că onoratul public român se interesează despre tot ce atinge viața noastră culturală, vom încerca a descrie în liniile sale principale decursul adunării generale a reuniunii, care și-a scris pe steagul său ridicarea învățătorimii noastre la nivelul de cultură ce i se cuvine și înaintarea cauzelor școlare, a educației și instrucțiunii populare, prin mijlocul salutar al asocierii și pe calea întrunirilor.

Încă în 24 seara au sosit cei mai mulți membri și s-au încortelat¹ pe la locuitorii din comună care i-au primit cu toată căldura și ospitalitatea, după cum e datina străbună a Românului.

În 25 dimineața, fiind Duminică, membrii reuniunii au luat parte în corpore în biserica greco-catolică locală la serviciul divin care s-a celebrat prin cooperatorul Gherasim Domide, invocându-se darul și binecuvântarea lui Dumnezeu asupra lucrărilor și silințelor reuniunii. La finea liturghiei, pontificantele a ținut o vorbire potrivită, arătând poporului, adunat în număr foarte frumos, lipsa învățaturii și cultivării prin știință la orice popor doritor de viață și existență și, cu atât mai vârtos, la poporul nostru român care, prin vitregirea timpurilor și grelele împrejurări din trecut, a rămas îndărătul altor neamuri, scopul cel salutar și binefăcător al întrunirilor de orice natură și, cu deosebire, a celor învățătoresți care înaintează în mod însemnat cauza învățământului și a culturii populare, a salutat din tot sufletul pe membrii reuniunii, îndemnând în termeni călduroși pe credincioșii adunați ca să-i primească cu toată ospitalitatea străbună în mijlocul lor, să le facă petrecerea în această comună cât mai plăcută și îndemnându-i să îmbrățișeze cu toată căldura cauzele școlare care, pentru noi, sunt tot atâtea chestiuni de viață și existență și, în fine, rugând pe Împăratul Cerurilor ca să-și reverse roua darului său asupra adunării, ca lucrările ei să poată produce fructe și rezultate îmbucurătoare spre binele și mărirea neamului românesc.

După Sfânta Liturghie, membrii s-au întrunit în școala română din loc unde și-a ținut adunarea ședințele sale. Ca oaspeți au asistat mai mulți inteligenți din loc, între care amintim pe distinsul botanist român și membru al Academiei din București Florian cavaler de Porcius, judele administrativ al cercului Rodna Ioan Isip, care a fungat² ca și comisar politic la adunare, apotecarul³ Fr. Daichendt, dirigintele⁴ școlii de stat din loc D. Bedő, învățătorul de acolo A. Iakobensky, practicantul administrativ Em. Hosszu, etc.

Ședința primă s-a început pe la ora 11 a. m. și a fost deschisă de către președintele reuniunii, profesorul gimnazial Maxim Pop, prin un discurs frumos și foarte instructiv, prin care îndemna pe membri la muncă perseverentă pe terenul educației și instrucțiunii populare, a cărei apostoli sunt, punându-le în perspectivă un succes îmbucurător și fructele cele mai frumoase și dulci.

¹ Care este găzduit de cineva.

² Funcționat.

³ Farmacist.

⁴ Director.

Participarea învățătorilor sângeorzeni la adunarea generală a „Reuniunii învățătoresți Mariană” din anul 1884

Acest discurs a fost primit de către adunare cu aplauze călduroase și ascultat cu un deosebit interes.

După deschiderea ședinței s-au ales comisiile îndatinate și anume: comisia pentru înscrierea membrilor noi, pentru cenzurarea socotelilor și pentru deliberarea asupra propunerilor făcute de comitet. apoi s-a citit raportul comitetului despre activitatea sa din decursul anului trecut, care s-a luat cu îndestulare spre știință. Darul făcut reuniunii de societatea de împrumut și păstrare „Aurora” din Năsăud în sumă de 25 florini s-a primit în adunare cu mulțumită.

Din raportul căsarului¹ s-a constatat că se află o mulțime de taxe de membri în restanță și adunarea, în unanimitate, a luat măsuri energice pentru încasarea acelor taxe restante, ca așa activitatea reuniunii să nu sufere scădere din lipsă materială.

S-a citit raportul delegaților exmiși² din partea reuniunii la adunarea generală anuală a reuniunii învățătoresți regnicolare³ care s-a ținut în Budapesta în vara anului trecut.

După aceasta s-au publicat niște ordinațiuni⁴ referitoare la un institut pentru instruirea celor defectuoși din naștere și condițiile de primire și la premiarea învățătorilor care se vor ocupa cu instruirea atâtor nefericiți, care s-au luat spre știință.

La ordinea zilei a fost citirea dizertațiilor insinuate⁵. Conform programei, primul dizertant a fost Mihai Domide, bravul și neobositul diriginte al școlii populare superioare din St. Georgiu. Dizertația sa „Ce poate face școala poporală pentru lățirea culturii pomăritului în acest ținut” fiind prelucrată cu diligență⁶ și cunoștință de cauză, a fost viu aplaudată de adunare.

Dizertația a fost bine primită, învățăturile din ea sunt de importanță pentru poporul român. pentru studierea, cum sunt a se pune în practică ideile salutare din disertație, s-a ales o comisie specială constatatoare din d-l dizertant Ioan Jarda și Toader Rotar, care să studieze modalitățile după care s-ar putea acele învățături realiza spre binele și ridicarea poporului econom și apoi să facă în acest respect o propunere reală.

Fiind timpul înaintat ședința primă s-a ridicat la ora unu și jumătate și a doua s-a anunțat pe ora 5 p. m., iar membrii s-au întrunit la o masă comună în sala ospătăriei „Lumea nouă”.

Prânzul comun, la care au participat vreo 50 de inși, a fost foarte animat și toasturile încă nu au lipsit. S-au ridicat toasturi pentru Maiestatea Sa, pentru vicarul Rodnei, demnul succesor al nemuritorului Marian, al cărui nume îl poartă reuniunea, pentru șeful cercului administrativ, pentru comitetul reuniunii, pentru ilustrul academician Florian cavalier de Porcius, pentru venerabilul paroh local, etc.

În ședința a doua, deschisă la ora 5 p. m. s-au citit două dizertații: „În cât poate învățătorul și afară de școală contribui la înaintarea culturală și materială a poporului” de învățătorul de la școala poporală superioară din Sângeorgiu – Eremie Șorobetea – și despre „industria domestică” de Iuliu Pop, învățător în Rodna Veche. Dizertațiile au fost ascultate cu deosebit interes și aplaudate iar pentru posibila punere în practică a ideilor dezvoltate în dânsle s-au delegat la comisia specială exmisă în ședința primă spre studiere.

După ce adunarea a decis ca în ședința proximă să se țină cele două prelegeri practice anunțate, apoi să se facă raporturile comisiilor exmise și numai după aceasta să se continue citirea celorlalte dizertațiuni, ședința a doua se ridică și a treia se anunță pentru ora 8 a. m. ziua

¹ Casier.

² Notificați.

³ Privitor la țară; Al țării.

⁴ Dispoziții ale autorităților.

⁵ Sugerate.

⁶ Promptitudine.

Participarea învățătorilor sângeorzeni la adunarea generală a „Reuniunii învățătoresți Mariană” din anul 1884

următoare.

Seara s-a aranjat un bal, a cărui venit s-a destinat pentru înmulțirea fondului reuniunii. Aici iarăși s-au întrunit un număr frumos de membri, precum și cea mai mare parte din inteligența din Rodna, atât română, cât și maghiară. Petrecerea a fost foarte animată și a durat până în dalba ziuă.

Dintre dame am avut onoare a saluta la această petrecere frumoasă românească pe doamnele și domnișoarele din Rodna și jur: Mărcuș, Isip, Porcius, Slăvocă, Hosszu, Trokuya, Anca, Constantin, Ebersberger, etc.

Rezultatul material a petrecerii a fost modest. Constatăm însă cu bucurie un progres frumos a învățătorilor în viața socială.

Ședința a 3-a s-a început la ora 8 dimineața cu întâia prelegere practică din învățământul intuitiv ținută de învățătorul Iuliu Pop cu clasa I a școlii populare din loc.

A doua prelegere practică a ținut-o învățătorul Silvestru Mureșan cu clasa a II-a a susnumitei școli, tratând din Geografie comitatul Bistrița-Năsăud cu succes destul de bun.

Din raportul comisiei pentru înscrierea de membri noi, s-a constatat înscrierea a 3 membri ajutători și 8 ordinari.

Comisia specială exmisă pentru studierea dizertațiilor și a propunerilor făcute de comitet prin referentul Ioan Jarda își face raportul în următoarele:

La dizertația lui Mihai Domide „Ce poate face școala poporală pentru lățirea pomăritului în acest ținut” comisia considerând acest obiect foarte important propune ca spre posibila realizare a ideilor dezvoltate în aceea și punerea lor în practică:

1. Reuniunea să se pună în coînțelegere cu senatele scolastice locale, ca acele să pună în bugetul anului scolastic mai de aproape deocamdată un premiu de 10 florini, care va fi a se da învățătorului care va dovedi că are în pomăria școlii sale cel puțin un număr de 500 pomișori și că în anul acela a dat spre răsădire elevilor săi cel puțin 100 pomișori altoiți.

2. Reuniunea în adunarea de astăzi să statorească din averea sa deosebit un premiu de doi galbeni pentru acel învățător de la școlile populare confesionale care peste minimul statorit în punctul 1. Va dovedi că are cea mai bună grădină de pomărit. Acest premiu se va decerna după 3 ani, adică în anul 1887 prin adunarea generală pe baza cererilor intrate la comitet.

La dizertația lui Eremie Șorobetea „În cât se poate învățătorul și afară de școală contribui la înaintarea culturală și materială a poporului” comisia împărțind această temă în două părți încât e pentru partea intelectuală află recomandabilă înființarea de reuniuni de lectură și biblioteci populare și propune ca reuniunea să se pună în coînțelegere cu senatele scolastice, ca acelea în tot anul să prelimineze în bugetul școlii o sumă de cel puțin 5 florini pentru procurarea de cărți; iar învățătorii să lucreze din răspuțeri întru acolo, ca și prin oferte benevole să se adune bani și procure cărți spre scopul acesta; - iar încât e pentru partea materială în care se recomandă înființarea de reuniuni, care din capitalele adunate pe calea contribuțiilor să cumpere bucate de tot soiul, din care trăiește poporul nostru, atunci când e prisos și sunt mai ieftine și acele să le dea poporului în timp de scumpete cu prețuri moderate; apoi de reuniuni pentru ajutorarea împrumutată în cazuri când pătinesc daune cu vite de trăsură: boi, vaci, etc., - comisia propune a se primi în principiu ca foarte salutară și a le pune la inima învățătorilor recomandându-le cu toată căldura, ca și pe acest teren să se străduiască a se face demni de numele de crescători ai poporului prin punerea lor în practică și prin ridicarea pe această cale a bunăstării materiale.

La dizertația lui Iuliu Pop „Însemnătatea industriei de casă”, comisia recunoaște pe deplin însemnătatea ei și necesitatea de a se introduce în școlile noastre populare, ca pe această cale să se poată mai ușor transplanta și familiariza în popor; iar cei ce o vor introduce, despre rezultatele dobândite să facă raport la una din adunările generale viitoare.

Participarea învățătorilor sângeorzeni la adunarea generală a „Reuniunii învățătoresți Mariană” din anul 1884

Dintre propunerile comitetului, sprijinite de comisia specială și primite de adunare, amintesc la acest loc:

a) Edarea¹ pe spesele reuniunii a unui calendar pedagogic în care, pe lângă partea calendaristică îndatinată, în partea literară să se publice afacerile interne ale reuniunii mai însemnate, dizertațiile membrilor ei și alte lucruri de lipsă pentru învățătorii și bărbatii de școală.

b) Proclamarea de membri onorari a reuniunii în persoanele iluștrilor domni: Timotei Cipariu – canonic de Blaj, dr. Ioan Szabo – episcopul Gherlei, Ioan Moldovan – canoni de Blaj, Mihail Șerban – canonic de Gherla și Ioan Popescu – profesor în Sibiu.

c) peste invitarea reuniunii învățătorilor români din jurul Gherlei pentru a o sprijini în pașii făcuți pentru edarea unei foi scolastice diecezane și deschiderea unui curs suplimentar de limba maghiară în Gherla, adunarea luând la cunoștință partea primă a invitării, trece peste partea a doua fără de a-i da vreo atenție.

d) Locul adunării generale următoare se decide a fi comuna Monor.

Din raportul comisiei cenzuratoare s-a constatat că rațiunile² s-au purtat cu toată exactitatea și documentele s-au aflat în cea mai bună ordine, căsarului Toader Rotar i s-a dat absolut³, votându-se mulțumită protocolară pentru conducerea corectă a rațiunilor.

Terminându-se raporturile comisiilor exmise, s-a pus la ordinea zilei continuarea citirii dizertațiilor insinuate. Președintele aduce la cunoștință cum că mai sunt insinuate următoarele dizertații:

a) „Remunerațiunile și pedepsele” de Ioan Drăgan.

b) „Dezvoltarea simțământului estetic” de Clement Grivase.

c) „Tot acestea din urmă” de Silvestru Mureșan.

d) „Despre moralitate” de Demian Nechiti.

După ce dizertanții de sub a), c) și d) resignează⁴ de la citirea dizertațiilor, rezervându-le pentru adunarea generală viitoare, Clemente Grivase – învățător în Nepos, citește elaboratul său prelucrat cu deosebită diligență în un stil foarte frumos, iar adunarea a ascultat pe dizertant cu cea mai mare atenție și interes, aplaudându-l la fine în modul cel mai călduros. D-l Grivase este un învățător dintre cei mai destoinici și mai diligenți, ceea ce s-a dovedit și prin frumoasa și instructiva sa disertație, pentru care i s-a votat și recunoștință.

S-au mai luat unele concluzii care însă se referă mai mult la afacerile interne ale reuniunii.

Cu aceste fiind programa adunării exhaustivă, președintele prin un discurs măduvos, mulțumește membrilor de față pentru interesarea lor de cauzele și afacerile reuniunii.

Și așa sfârșindu-se adunarea, membrii reuniunii, prin cordiale strângeri de mână, și-au luat rămas bun unul de la altul și s-au despărțit ducând cu sine convingerea că cercul cunoștințelor lor s-a lărgit cu niște idei frumoase și principii salutare, propusul ferm de a le pune acestea în practică în școli și dorul fierbinte de a se revedea toți voinici și sănătoși la adunarea generală viitoare⁵.

¹ Editarea.

² În sensul de socoteli, contabilitate.

³ Act juridic prin care cineva este absolvit de o datorie, de o obligație.

⁴ A accepta ceva fără împotrivire, se resemnează.

⁵ *Tribuna*, Sibiu, anul I, 1884, nr. 55, p. 217-219.

STAȚIUNEA SÂNGEORZ-BĂI LA SFÂRȘITUL SECOLULUI AL XIX-LEA

DORIN DOLOGA

Stațiunea Sângeorz-Băi are o triplă importanță, medicală, turistică și economică. Din punct de vedere medical apele minerale de aici sunt folosite pentru tratarea diferitelor afecțiuni, în special a celor ale aparatului digestiv. În ceea ce privește importanța turistică, stațiunea se evidențiază prin condițiile de relief și climă favorabile și printr-o infrastructură hotelieră și vile care asigură un număr mare de locuri de cazare. Importanța economică rezidă în vindecarea celor bolnavi, care își pot relua activitatea și în locurile de muncă pentru localnici, ceea ce le asigură o sursă de venit, precum și în sumele de bani care revin bugetului local din taxele hoteliere și cele de ședere în stațiune plătite de vizitatori.

Băile de la Sângeorz-Băi au fost amenajate în anul 1858, iar mai târziu au fost îmbunătățite, în jurul acestora fiind construite vile, două restaurante și un hotel mai mare¹.

Cu toate acestea, în anul 1893, camere cu așternuturi de pat existau numai la vila lui Iancsi, un număr de 8 la hotelul „Hebe” și 3 la vila lui Alexi. La restaurantul lui Iancsi, în același an, trei mese pe zi pentru o persoană costau între 1 florin și 20 de creițari și 1 florin și 30 de creițari².

Un element de modernitate îl reprezenta stația de telegraf, deschisă la 1 decembrie 1896, poșta fiind situată aproape de stațiune³.

Modernizarea stațiunii era dificil de realizat, deoarece aici nu existau investitori români care să dispună de capitaluri bănești, iar statul austro-ungar nu investea în zonele românești, așa cum era și cea de la Sângeorz-Băi. Pentru investiții se folosea taxa de vizitare a stațiunii (taxa băilor), numită și „taxa de înfrumusețare” și care era în anul 1897 de 3 florini pentru o familie și de 2 florini pentru o persoană⁴.

Importanța stațiunii Sângeorz-Băi a crescut începând cu anul 1881. În acest an locuitorii din Sângeorz-Băi puteau primi peste 1.000 de vizitatori⁵. Capacitatea de cazare a stațiunii nu a fost folosită la maxim, dar numărul de vizitatori era destul de mare. Astfel, în anul 1890 în stațiune au ajuns 428 vizitatori, în 1891 un număr de 389 vizitatori, în 1892 un număr de 380 vizitatori, în 1893 un număr de 410 vizitatori, în anul 1894 un număr de 410 vizitatori, în anul 1895 un număr de 460 de vizitatori, iar în anul 1896 un număr de 435 de vizitatori⁶. Importantă era creșterea numărului de vizitatori, chiar dacă aceasta nu era una spectaculoasă.

În afară de taxa băilor, în anul 1897 vizitatorii mai plăteau taxa pentru muzică, în valoare de 3 florini și 50 de creițari pentru o familie și 2 florini și 50 de creițari pentru o persoană. Taxa

¹ „Băile alcalino-muriatice de la Sângeorgiul Român lângă Năsăud. Districtul Bistrița-Năsăud în Transilvania”, Tipo litografia și librăria N. D. Miloșescu, Târgu Jiu, 1897, p. 7-11, în Arhivele Naționale Bistrița Năsăud (în continuare ANBN), *Colecția personală Iuliu Moisil*, dosar 256.

² ANBN, *Colecția personală Iuliu Moisil*, dosar 135/2, f. 55 verso.

³ *Ibidem*, f. 54.

⁴ *Ibidem*, f. 53.

⁵ Ioan Chintăuan, Ioan Rusu, „Considerații cu privire la istoricul cunoașterii și utilizării apelor carbogazoase din Transilvania de nord-est (Jud. Bistrița-Năsăud), în George Marinescu (redactor responsabil), *File de Istorie*, vol. VI, Bistrița, 1989, p. 239, 245.

⁶ ANBN, *Colecția personală Iuliu Moisil*, dosar 135/2, f. 53.

Dorin DOLOGA

pentru băi era de 15 creițari pentru o baie rece și 40-50 de creițari pentru o baie caldă¹.

Venituri se realizau și din vânzarea de apă minerală, în cantitate de circa 165.000 litri anual în perioada 1890-1896. În anul 1897, apa minerală vândută la sursă, la izvor, costa 2 creițari pentru 1 litru de apă îmbuteliată, 1 creițar pentru 0,5 litru de apă îmbuteliată, iar la magazinul din Bistrița 1 litru de apă îmbuteliată se vindea cu 4 creițari, iar 0,5 litru cu 3 creițari².

Deși resursele erau insuficiente, s-au făcut eforturi pentru ca vizitatorii să fie mulțumiți. Astfel, învățătorul Mihai Domide arăta în anul 1893 că în stațiune „sunt ospele (hoteluri) cu vipt(mâncare), cu locuință (cazare), poate să nu fie [vizitatorul] așa de mulțumit ca acasă, dar apoi află aici în schimb ceea ce nu poate afla acasă: apă bună, băi excelente, distracție și întotdeauna aproape toți oaspeții s-au dus de aici mulțumiți, în afară de cei care niciodată nu sunt cu nimic mulțumiți și între aceștia contingentul cel mai mare îl au cei care au trăit la început numai cu lapte din fedeleș (butoiaș mic acoperit)”³.

Printre vizitatorii care au fost foarte mulțumiți de rezultatele tratamentului de la Sângeorz-Băi s-a numărat și D. Miloșescu din Târgu Jiu, care a redactat o broșură prin care lauda calitățile apei și a stațiunii Sângeorz-Băi. Acesta a trimis la Sângeorz-Băi o piatră comemorativă, pe care învățătorul Mihai Domide, în înțelegere cu directorul Larionesi și cu administratorul Ieremie Șorobetea, în condițiile în care Ion Ciocan fusese ales deputat și plecase, voia să o așeze deasupra izvorului de apă minerală, inscripția românească de pe piatră, după cum arăta Domide „nesmintit are loc și va avea, chiar să știu că voi surpa tot borcutul”⁴.

O problemă cu care se confruntau locuitorii stațiunii o reprezenta revărsarea periodică a Văii Borcutului, care nu era atunci îndiguită și care provocase în anul 1897 inundarea a 80 de case cu anexele lor, distrugerea gardurilor, podurilor, stâlpilor de telegraf, acoperind cu nămol 300 de iugăre de teren arabil și fânețe și făcându-le inutilizabile timp de 2-3 ani, pagubele totale suferite fiind de 10.000 de florini. Printre distrugerile s-a numărat și Școala de pomărit (lotul școlar cultivat cu pomi) a fostei Școli triviale plantată sub îndrumarea învățătorului Mihai Domide, cât și Școala de pomărit a Școlii confesionale, plantată sub îndrumarea învățătorului Ioan Marcu. Între cei care suferiseră daune se număra și învățătorul Mihai Domide, căreia revărsarea Văii Borcutului îi provocase pagube de 300 de florini. Datorită ploilor abundente din anul 1897 statuia zeiței Hebe din stațiune s-a sfărâmat, aceasta fiind construită din terra late (material moale)⁵.

Perioada lungă de funcționare a stațiunii Sângeorz-Băi, de peste un secol și jumătate, calitățile apelor minerale, dar și comportamentul primitiv al sângeorzenilor sunt elemente care îndeamnă la continuarea funcționării stațiunii și la readucerea acestora la ceea ce a fost în perioada de maximă dezvoltare.

¹ *Ibidem*, f. 53.

² *Ibidem*, f. 53.

³ *Ibidem*, f. 56.

⁴ *Ibidem*, f. 53 verso.

⁵ *Ibidem*, ff. 51, 52, 53 verso, 54.

De la Băi. Sângeorgiul-Român, 13 iulie 1901

SIMION STOICA

Medic

Sângeorgiul-Român din comitatul Bistrița-Năsăud este o comună curat românească. Din binefacerea naturii ea a fost înzestrată cu acea rară bogăție, care cuprinde în hotarul ei izvoarele renumite ale tămăduirii. Și nu în zadar, căci acestea varsă din ele apă minerală alcalină care la mulți suferinzi le repară sănătatea zdruncinată de mai multe boli.

Aceste izvoare, de vreo trei decenii încoace aflându-se în administrația Societății „Hebe”, au devenit un confort balnear destul de însemnat.

Borcutul de apă minerală a Societății „Hebe”, precum în anii trecuți, așa și în anul acesta, cu toată vitregia perioadei „Sfântului Medard”, este frecventat de numeroși bolnavi, mai ales de cei care suferă de boli interne.

Apa Sângeorgiului pentru noi, acești cu mijloace modeste, în puterea ei vindecătoare rivalizează cu apa renumitelor băi ale Karlsbadului, a Gleichenbergului și din Vichy.

Cei care pătimesc de catarurile cronice și de pufăirea gazoasă a stomacului, câștigă vindecare sigură după o cură regulată de 4-5 săptămâni.

Productele ca rămășițe după aprinderile de ficat, gălbinarea, hipertrofia ficatului și a splinei, ca urmări după friguri malarice, dimpreună cu frigurile dispar cu totul.

Catarurile intestinelor se îndreaptă spre bine prin însușirea purgativă a apei.

Bolile rinichilor și ale celorlalte organe de urină, precum sunt: degenerația amiloidă a rinichilor, exsudatele lor, piețița, catarurile, cronică de bășică, etc., încetează în scurtă vreme după băutura apei.

Folosită ca baie caldă, această apă vindecă reumatismele cronice, solvează¹ concremențele² depuse pe la încheieturi în urma podagrei³.

Neurastenia – această boală a clasei inteligente atât de răspândită în timpul de față – câștigă ameliorare pozitivă după întrebuințarea borcutului atât ca scaldă, cât și ca băătură. Această putere în contra acestei boli este sprijinită de sărurile ei minerale și de aerul plin de ozon al acestui ținut bogat în munți și păduri.

Apa, cu puterea ei solvabilă, întrebuințată cu lapte, vindecă pe cei cu cataruri cronice de plămâni.

Astăzi băile Sângeorgiului dispun de alee și loc bogat cu pădure de diferiți arbori, plantați în apropierea izvoarelor. Societatea „Hebe”, prin sânguința neobosită de 20 și atâția ani, deși cu mijloace modeste prin plantația arborilor a delăturat cea mai mare lipsă a băilor, care în anii anteriori a înstrăinat pe foarte mulți de a le cerceta.

Am scris aceste șire cu scop, ca cei care pătimesc de bolile înșirate, să nu întârzie a alerga la acest loc de tămăduire⁴.

¹ Dizolvă.

² Calcul la rinichi, în colecist.

³ Gută localizată la membrele inferioare, afectând îndeosebi degetul mare al piciorului.

⁴ *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, anul LXIV, 1901, nr. 148, p. 3.

Cununații din Sângeorz-Băi în anul 1910

ALEXANDRU DĂRĂBAN

1910

I

1. **Partene Ban – ziler cu Sănia Lăpușan**
2. 5 februarie.
3. ambii născuți în Sângeorz.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele – 46 ani, văduv; mireasa – 36 ani, celibă.
6. Nu este specificat numele părinților la niciunul.
7. a) Isip Marica și Toader Ban.
b) Alexa Lăpușan și Ioana, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori: 14, 16 și 23 ianuarie, fără impedimente¹

II

1. **Maxim Mutu – plugar, cu Gacea Buia.**
2. 14 februarie.
3. ambii născuți în Sângeorz.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele – 24 ani; mireasa – 21 ani, celibi.
6. Ioan Mutu și Maria.
Alexa Buia și Maria.
7. a) Iacob Gabor și Alexa Buia.
b) Ioan Siminic Miciu și Saveta , soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori: 23 și 30 ianuarie, 6 februarie, fără impedimente².

III

1. **Flore Strugar – plugar, cu Cătălina Berciu – jună de plugar.**
2. 14 februarie.
3. ambii născuți în Sângeorz.

¹ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (SJANB-N), fond *Registrele parohiale de stare civilă, Oficiul parohial greco-catolic Sângeorz-Băi, Matricula cununaților nr. 612, anii 1884-1911*, p. 79 - 80, poz. 1.

² *Ibidem*, poz. 2.

Alexandru DĂRĂBAN

4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele – 23 ani; mireasa – 23 ani, celibi.
6. George Strugar și Palagia.
Grigore Berciu și Luciana.
7. a) Ioan Gabor și George Strugar.
b) Ioan Larionesi și Lucreția, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori: 19, 23 și 30 ianuarie, fără impedimente¹.

IV

1. **Alexandru Costan – ziler, cu Cătălina Jarda**
2. 17 februarie.
3. ambii născuți în Sângeorz.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele – 23 ani; mireasa – 19 ani, celibi.
6. Mihăilă Costan și Trefelia (repausată).
Donisă Jarda și Ioana.
7. a) Nechita Siminic și Mihăilă Costan.
b) Tănasă Niculai și Dochia, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori: 30 ianuarie, 6 și 12 februarie, fără impedimente².

V

1. **Ioan Mogin Lupșor – june de plugar, cu Floarea Miherța – jună de plugar.**
2. 19 februarie.
3. ambii născuți în Sângeorz.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele – 26 ani; mireasa – 21 ani, celibi.
6. Indrei Mogin Lupșor și Cătălina.
Domide Miherța și Saveta.
7. a) Iacob Gabor și Domide Miherța.
b) Vasile Lupșor și Mărina, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori: 23, 30 ianuarie și 6 februarie, fără impedimente³.

VI

1. **Toma Gagea – june de plugar, cu Saveta Gabor – jună de plugar.**
2. 19 februarie.
3. ambii născuți în Sângeorz.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele – 34 ani; mireasa – 25 ani, celibi.

¹ *Ibidem*, poz. 3. Ioan Mogin

² *Ibidem*, poz. 4.

³ *Ibidem*, poz. 5.

Cununații din Sângeorz-Băi în anul 1910

6. Donisa Gagea și Paraschiva (repausată).
Iacob Gabor și Raveca.
7. a) Ioan Gagea și Iacob Gabor.
b) Maței Mecicu și Cătălina, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori: 23, 30 ianuarie și 6 februarie, fără impedimente¹.

VII

1. **Alexandru Miron – june de plugar, cu Ileana Șpaimoc – jună de plugar.**
2. 21 februarie.
3. ambii născuți în Sângeorz.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele – 26 ani; mireasa – 20 ani, celibi.
6. Filip cândva Miron și Paraschiva.
Vasile Șpaimoc și Raveca.
7. a) Ioan Miron și Vasile Ion Șpaimoc.
b) Manoilă Miron și Raveca, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori: 30 ianuarie, 6 și 12 februarie, fără impedimente².

VIII

1. **Mihăilă Neamț – plugar, cu Ileana Tahâș – jună de plugar.**
2. 26 februarie.
3. ambii născuți în Sângeorz.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele – 25 ani; mireasa – 21 ani, celibi.
6. Indrei cândva Neamț și Maria.
Dănilă cândva Tahâș și Sănea.
7. a) Ioan Neamț și Sănea Tahâș, văduvă.
b) Ioan Neamț și Saveta, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori: 6, 12 și 15 februarie, fără impedimente³.

IX

1. **Indrei Negru – june de ziler, cu Raveca Grec – jună de ziler.**
2. 26 februarie.
3. mirele născut în Rodna Veche, mireasa în Sângeorz.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele – 20 ani; mireasa – 18 ani, celibi.
6. Ion Negru și soția din Rodna Veche
Mihăilă și Ileana Grec.

¹ *Ibidem*, poz. 6.

² *Ibidem*, poz. 7.

³ *Ibidem*, poz. 8.

Alexandru DĂRĂBAN

7. a) Mihăilă Grecu și Indrei Negru.
b) Maței Boldiș și Maria, soția sa, zileri din Rodna Veche.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori: 23, 30 ianuarie și 6 februarie, fără impedimente¹.

X

1. **Donisă Berci – jună de plugar, cu Cătălina Baci – jună de plugar.**
2. 26 februarie.
3. ambii născuți în Sângeorz.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele – 25 ani; mireasa – 20 ani, celibi.
6. Domide și Ioana Berciu.
Nechita cândva Baci și Maria.
7. a) Ioan Gr. Buia și Domide Berciu.
b) Anton Lazar și Maria, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori: 30 ianuarie, 6 și 12 februarie, fără impedimente².

XI

1. **Ioan Șot – june de plugar, cu Ana Haliță – jună de plugar.**
2. 28 februarie.
3. ambii născuți în Sângeorz.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele – 25 ani; mireasa – 20 ani, celibi.
6. Ilie și Nastasia Șot.
Ilisie Haliță și Eugenia (repausată).
7. a) Ilie Șot și Ilisie Haliță.
b) Alexandru Șot și Nastasia, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori: 6, 12 și 15 februarie, fără impedimente³.

XII

1. **Alexandru Haliță – june de plugar, cu Nastasia Jarda – jună de ziler.**
2. 3 martie.
3. ambii născuți în Sângeorz.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele – 25 ani; mireasa – 26 ani, celibi.
6. Ioana Haliță măritată Ilie Râmbulea.
Iovu și Catrina Jarda, zileri.
7. a) Donisa Borgovan și Grigore Râmbulea.
b) Larion Costan și Iftinia, soția sa, zileri.

¹ *Ibidem*, poz. 9.

² *Ibidem*, p. 90-91, poz. 10.

³ *Ibidem*, poz. 11.

Cununații din Sângeorz-Băi în anul 1910

8. Aurel Chintean.

9. Vestit de 3 ori: 23, 30 ianuarie și 6 februarie, fără impedimente¹.

XIII

1. Ioan Gabor – june de plugar, cu Cătălina Mărcuș – jună de plugar.

2. 5 martie.

3. ambii născuți în Sângeorz.

4. ambii de confesiune greco-catolică.

5. mirele – 23 ani; mireasa – 22 ani, celibi.

6. Alexandru Gabor și Todosia.

Ioan Mărcuș și Ioana.

7. a) Alexandru Gabor și Ioan Mărcuș.

b) Procope C. Puițău și Maria, soția sa.

8. Aurel Chintean.

9. Vestit de 3 ori, fără impedimente².

XIV

1. Alexandru Lăpușan – june de ziler, cu Eudochia Cormoș – jună de ziler.

2. 7 martie.

3. ambii născuți în Sângeorz.

4. ambii de confesiune greco-catolică.

5. mirele – 25 ani; mireasa – 23 ani, celibi.

6. Tata: Simion Lăpușan Puri, ziler.

Orfană după Vasile și Maria Cormoș, zileri.

7. a) Mihăilă Costan și Ilie Șot.

b) Tanasă Niculai și Dochia, soția sa.

8. Aurel Chintean.

9. Vestit de 3 ori: 6, 12 și 15 februarie, fără impedimente³.

XV

1. Ștefan Borgovan – june de plugar, cu Ioana Solovestru – jună de ziler.

2. 12 martie.

3. ambii născuți în Sângeorz.

4. ambii de confesiune greco-catolică.

5. mirele – 23 ani; mireasa – 20 ani, celibi.

6. Orfan.

Tata: Mitrofan Solovestru, ziler.

7. a) Ilie Borgovan și Mitrofan Solovestru.

b) Ilie Borgovan și Cătălina, soția sa.

8. Aurel Chintean.

9. Vestit de 3 ori: 14, 16 și 23 ianuarie, fără impedimente⁴.

¹ *Ibidem*, poz. 12.

² *Ibidem*, poz. 13.

³ *Ibidem*, poz. 14.

⁴ *Ibidem*, poz. 15.

Alexandru DĂRĂBAN

XVI

1. **Maxim Șpaimoc – june de plugar, cu Saveta Șpaimoc – jună de plugar.**
2. 28 mai.
3. ambii născuți în Sângeorz.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele – 24 ani; mireasa – 20 ani, celibi.
6. Mama: Ioana și Ariton Șpaimoc (repausat).
Vasile Șpaimoc și Maria.
7. a) Vasile Samson Șpaimoc și Ion Vl. Șpaimoc.
b) Grigore Lupoae și Ioana, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori: 23, 30 ianuarie și 6 februarie, fără impedimente¹.

XVII

1. **George Gabor – văduv plugar, cu Saveta Costan – fată căzută de ziler.**
2. 29 mai.
3. ambii născuți în Sângeorz.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele – 44 ani, văduv; mireasa – 35 ani, celibă.
6. Nu este menționat numele părinților la niciunul.
7. a) Simion Puițau și Ioan Sohorca.
b) Ilisie Haliță – văduv, cu sora sa Nastasia Haliță.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori: 23, 30 ianuarie și 6 februarie, fără impedimente².

XVIII

1. **Maxim Berciu – june de plugar, cu Saveta Buia – jună de plugar.**
2. 11 iulie.
3. ambii născuți în Sângeorz.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele – 20 ani; mireasa – 19 ani, celibi.
6. Grigore Berciu și Luciana.
Maței Buia și Ioana.
7. a) Grigore Berci și Maței Buia.
b) Flore Strugar și Cătălina, soția sa, născută Berciu.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente³.

XIX

1. **Maxim Buia – plugar, cu Floarea Gagea – jună de plugar.**

¹ *Ibidem*, poz. 16.

² *Ibidem*, poz. 17.

³ *Ibidem*, p. 91-92, poz. 18.

Cununații din Sângeorz-Băi în anul 1910

2. 16 iulie.
3. ambii născuți în Sângeorz.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele – 26 ani; mireasa – 22 ani, celibi.
6. Iovu și Maria Buia.
George Gagea (Furdui) și Ana.
7. a) Iovu Buia și Maxim S. Georgeș.
b) Alexandru Anton și Saveta, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente¹.

XX

- 1. Ioan Buia – plugar, cu Ioana Haliță – jună de plugar.**
2. 16 iulie.
3. ambii născuți în Sângeorz.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele – 27 ani; mireasa – 21 ani, celibi.
6. Alexa Buia și Maria.
Iacob Haliță și Maria.
7. a) Alexa Buia și Iacob Haliță.
b) Ioan Miciu Siminic și Saveta, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente².

XXI

- 1. Vasile Jarda – plugar, cu Maria Buia – jună de plugar.**
2. 30 iulie.
3. ambii născuți în Sângeorz.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele – 24 ani; mireasa – 24 ani, celibi.
6. Mama: Ana
Iacob și Todora Buia.
7. a) Ștefan Buia și Mihăilă Macavei.
b) Iovu Buia și Raveca, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente³.

XXII

- 1. Ioan Șot – plugar, cu Floarea Gogotă.**
2. 1 august.
3. ambii născuți în Sângeorz.

¹ *Ibidem*, poz. 19.

² *Ibidem*, poz. 20.

³ *Ibidem*, poz. 21.

Alexandru DĂRĂBAN

4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele – 27 ani; mireasa – 19 ani, celibi.
6. Alexandru Șot și Iftinia.
Vasile și Maria Gogotă.
7. a) Vasile Gogotă și Iftinia Șot.
b) Ioan Morar și Saveta, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente¹.

XXIII

1. **Anton Sfrengeu – plugar, cu Raveca Călina.**
2. 6 august.
3. ambii născuți în Sângeorz.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele – 28 ani; mireasa – 25 ani, celibi.
6. George și Irina Sfrengeu.
Ioan Călina și Dochia.
7. a) Ioan Călina și George Sfrengeu.
b) Alexandru Șot și Nastasia, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente².

XXIV

1. **Dr. George Bârlea – medic, cu D-șoara Lucreția Mureșan.**
2. 2 septembrie.
3. ambii născuți în Sângeorz.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele – 28 ani; mireasa – 21 ani, celibi.
6. Petru Bârlea – protopop greco-catolic și Elena.
Sever Mureșan – preot profesor în România și Emilia.
7. a) Dr. Pavel Tanco și Ioan Bârlea din Năsăud.
b) Dr. Pavel Tanco – profesor pensionar și Elisabeta, soția sa din Năsăud; Ioan Bârlea -
preot greco-catolic în Iaad (azi Livezile, jud. Bistrița-Năsăud) și Elena, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente³.

XXV

1. **Maxim Mihăilă – plugar, cu Raveca Rătoi – jună de plugar.**
2. 10 septembrie.
3. ambii născuți în Sângeorz.
4. ambii de confesiune greco-catolică.

¹ *Ibidem*, poz. 22.

² *Ibidem*, poz. 23.

³ *Ibidem*, poz. 24.

Cununații din Sângeorz-Băi în anul 1910

5. mirele – 24 ani; mireasa – 20 ani, celibi.
6. Ion C. Mihăilă și Nastasia.
Orfană.
7. a) Ioan Mihăilă și Pavel Șorobetea.
b) Iustin Sohorca și Cătălina, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente¹.

XXVI

1. **Avacum Tahâș – plugar, cu Mărina Tahâș – jună de plugar.**
2. 1 octombrie.
3. ambii născuți în Sângeorz.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele – 24 ani; mireasa – 18 ani, celibi.
6. Samson și Saveta Tahâș.
Dănilă Tahâș și Sănea.
7. a) Ioan Ciocan și Indrei Anisia.
b) Ion Marica și Cătălina, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente².

XXVII

1. **Alexandru Gabor – plugar, cu Maria Vălean.**
2. 15 octombrie.
3. ambii născuți în Sângeorz.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele – 27 ani; mireasa – 26 ani, celibi.
6. Tata: Simion Gabor
Mama: Nastasia Vălean.
7. a) Simion Gabor și Nastasia Vălean
b) Emil Șteopoe și Nastasia, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente³.

XXVIII

1. **Vasile Gagea – plugar, cu Lucreția Râmbulea – jună de plugar.**
2. 5 noiembrie.
3. ambii născuți în Sângeorz.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele – 25 ani; mireasa – 23 ani, celibi.
6. Procope Gagea și Ioana.

¹ *Ibidem*, poz. 25.

² *Ibidem*, p. 92-93, poz. 26.

³ *Ibidem*, poz. 27.

Alexandru DĂRĂBAN

Grigore și Ioana Râmbulea.

7. a) Grigore Râmbulea și Ioan Oproae.
b) Macedon Hâruga și Ioana, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, în 16, 23 și 30 octombrie, fără impedimente¹.

XXIX

1. Nechita Duhasca – plugar, cu Ileana Macavei – fată de plugar.

2. 5 noiembrie.
3. ambii născuți în Sângeorz.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele – 23 ani; mireasa – 25 ani, celibi.
6. Tănăsă Duhasca și Palagia.
Vartolomeu Macavei și Ioana.
7. a) Mihăilă Macavei și Tănăsă Duhasca.
b) Ioan M. Costan și Ioana, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, în 3, 10 și 17 iulie, fără impedimente².

XXX

1. Grigore Puițau – plugar, cu Gacea Tahăș – văduvă.

2. 12 noiembrie.
3. ambii născuți în Sângeorz.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele – 60 ani; mireasa – 60 ani, văduvi.
6. Nu este specificat numele părinților la niciunul.
7. a) Ioan Sohorca și Ion Isip.
b) Ioan Isip și Maria, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, în 23, 30 octombrie și 6 noiembrie, fără impedimente³.

XXXI

1. Solomon Buia – plugar, cu Saveta Costan – fată de plugar.

2. 14 noiembrie.
3. ambii născuți în Sângeorz.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele – 25 ani; mireasa – 28 ani, celibi.
6. Ion S. Buia și Irina.
Nechita S. Costan și Melintia.
7. a) Nechita Costan și Ion S. Buia.
b) Maxim Niculai și Saveta, soția sa.

¹ *Ibidem*, poz. 28.

² *Ibidem*, poz. 29.

³ *Ibidem*, poz. 30.

Cununații din Sângeorz-Băi în anul 1910

8. Aurel Chintean.

9. Vestit de 3 ori, în 23, 30 octombrie și 6 noiembrie, fără impedimente¹.

XXXII

1. Ștefan Timiș (Hovrea) – ziler, cu Cătălina Mărcuș – fată de ziler.

2. 19 noiembrie.

3. ambii născuți în Sângeorz.

4. ambii de confesiune greco-catolică.

5. mirele – 23 ani; mireasa – 22 ani, celibi.

6. Nechita Timiș și Ileana, zileri.

Artene Mărcuș și Măriuca, zileri.

7. a) Victor Mărcuș și Nechita Timiș, zileri.

b) Emil Niculai și Floarea, soția sa.

8. Aurel Chintean.

9. Vestit de 3 ori, în 23, 30 octombrie și 6 noiembrie, fără impedimente².

XXXIII

1. Arsinte Cordoș – plugar, cu Raveca Șpicil – văduvă.

2. 19 noiembrie.

3. ambii născuți în Sângeorz.

4. ambii de confesiune greco-catolică.

5. mirele – 23 ani, celib; mireasa – 27 ani, văduvă.

6. Artene Cordoș și Maria.

Donisă Șpicil și Maria.

7. a) Donisă Șpicil și Artene Cordoș.

b) Maxim Cordoș și Ioana, soția sa.

8. Aurel Chintean.

9. Vestit de 3 ori, în 30 octombrie 6 și 13 noiembrie, fără impedimente³.

XXXIV

1. Maxim Mutu – plugar, cu Cătălina Macavei.

2. 21 noiembrie.

3. ambii născuți în Sângeorz.

4. ambii de confesiune greco-catolică.

5. mirele – 24 ani; mireasa – 22 ani, celibi.

6. Cozma și Palagia Mutu.

Vartolomeu Macavei și Ioana.

7. a) Ioan Olar și Maței Buia.

b) Anton Pop și Saveta, soția sa.

8. Aurel Chintean.

9. Vestit de 3 ori, în 30 octombrie 6 și 13 noiembrie, fără impedimente⁴.

¹ *Ibidem*, poz. 31.

² *Ibidem*, poz. 32.

³ *Ibidem*, poz. 33.

⁴ *Ibidem*, p. 93-94, poz. 34.

Alexandru DĂRĂBAN

XXXV

1. Ioan Lupșor – ziler, cu Dochia Costan.
2. 26 noiembrie.
3. ambii născuți în Sângeorz.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele – 34 ani, văduv; mireasa – 24 ani, celibă.
6. Scridon Lupșor și Maria.
Tănasă M. Costan și Sofia.
7. a) Tănasă M. Costan și Ion Alexi.
b) Ioan Alexi și Raveca, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, în 8, 13 și 21 noiembrie, fără impedimente¹.

*

Căsătorii = 35 toate fiind între persoane de confesiune greco-catolică, 30 perechi fiind celibi, celibi + văduvi au fost 4, iar văduvi 1.

Cununiile = toate săvârșite de preotul Aurel Chintean.

Părinții mirilor:

- nu este menționat numele ambilor părinți sau a unuia dintre părinți în 6 cazuri
- 3 cazuri cu mame văduve sau numai cu menționarea mamei.
- 5 cazuri cu tată văduv sau numai cu menționarea tatălui.
- 3 cazuri de orfane sau orfani.

Un singur mire a fost născut în Rodna Veche care a avut nași din Rodna Veche. Au mai fost nași din Năsăud, iar într-un caz a fost un naș văduv care a cununat cu sora lui.

Nu au fost impedimente canonice.

¹ Ibidem, poz. 35.

Averile grănicerești – obiect de negoț personal

Mutarea Direcțiunii Silvice de la Bistrița la Năsăud

O nouă manoperă a senatorului Laurențiu Oanea

Averile grănicerești din județul Năsăud, această sursă inepuizabilă de senzațional al zilelor noastre, ne oferă din nou un aspect ciudat al faimosului senator Laurențiu Oanea. Ne vom mărgini a arăta ultima sa lovitură, care nu atinge ca de obicei bunul unei singure persoane, ci o avere din care trăiesc cetățenii proprietari ai celor 44 comune grănicerești.

Chestiunea e foarte simplă: o mică mutare – nu de Sfântul Gheorghe – Doamne ferește, ci de Sfântul Ilie!

Dacă un simplu cetățean își poate permite luxul de a se muta după plăcere, sau neplăcere, de ce nu și-ar permite acest lux și averile grănicerești (sediul), care dispune de ceva mai mult decât un muritor de rând?

Acesta e motivul care a determinat pe senatorul Laurențiu Oanea de a lua năstrușnica hotărâre a mutării Direcțiunii Silvice de la Bistrița la Năsăud. Inocent. Foarte inocent, dacă nu ne gândim la beneficiile celui care a luat în antrepriză mutarea. Antreprenorul regizor, cred că-l bănuieți cine este...

Lumea se va întreba îndată: de ce atâta vâlvă în jurul unei mutări? De ce atâtea proteste scrise și nescrise, strigate în gura mare ori înăbușite în furie.

Pentru a lămuri această nedumerire, ne permitem a aminti celor direct și personal interesați în chestiune, unele lucruri. Proprietarii de fapt și de drept ai acestor averi sunt cele 44 comune ale vechiului Regiment de graniță nr. 2, răsfirate pe văile Someșului, Bârgăului și Șieului, al căror centru geografic, administrativ și social este Bistrița.

Bazat pe aceste considerente, Legea din 1890 – în vigoare și azi – fixează centrul administrativ al acestor averi la Bistrița, unde înființează în acest scop Direcțiunea Silvică.

Timp de 45 ani – cât a ființat această instituție la Bistrița – averile acestea au fost îngrijite, bine sau rău, dar fără nici un murmur din partea proprietarilor.

După 45 de ani, se ridică un singur glas de protest, al domnului senator Laurențiu Oanea, împotriva stării de fapt, impunându-și dorința mutării factorilor, pe care îi are la dispoziție în vederea realizării acestui deziderat, sperând într-o nouă afacere de parvenire. Când e omul la putere, totul se poate chiar cu încălcarea legilor țării!

O decizie ministerială, neministerială

În fine, după o îndelungată agitație a faimoșilor grăniceri de pe aceste văi, senatorul Laurențiu Oanea smulge de la cutare potente din Ministerul de Domenii o decizie ministerială semnată de oricine, numai de ministru nu, prin care se autorizează mutarea Direcțiunii Silvice la Năsăud. Astfel, datorită acestei decizii, de trei zile asistăm la tristul convoi de căruțe încărcate, ba cu câte o ladă, ba cu două fotolii, ba cu o masă, iar pe ele, călare, sărmanul grănicer își îndeamnă caii spre cetatea senatorului Oanea: Năsăud.

Un ministru de justiție care patronează o ilegalitate

Până aici nimic grav. Picanteria chestiunii abia urmează. Este de notorietate publică faptul că Direcțiunea Silvică la Bistrița a fost instalată în palatul propriu. Ori, prin mutarea ei la

Averile grănicerești – obiect de negoț personal. Mutarea Direcțiunii Silvice de la Bistrița la Năsăud. O nouă manoperă a senatorului Laurențiu Oanea

Năsăud, acest palat a rămas gol și pentru că domnul Oanea să-și arate mărinimia față de Stat și sentimentele de recunoștință față de grăniceri, confundă această avere aparținătoare celor 44 comune cu proprietatea personală a d-sale; fie cu una de la Năsăud, Sângeorz-Băi, București, vânzându-o Ministerului de Justiție cu o rotunjoară sumă de 28 milioane lei, cu scopul de a instala aici toate instanțele judecătorești din capitala județului.

Instalarea?! Prilej de afișaj, serbări și sărbători, banchete și ospete cu atât mai simandicoase, cu cât ele vor fi prezidate de cel mai înalt exponent al dreptății din Țara Românească. Nici nu se putea altfel. Dar d. ministru al justiției nu trebuie să piardă din vedere că în ziua de 28 iulie a patronat la Bistrița o dublă ilegalitate:

1. Instalarea instanțelor judecătorești într-un local pe care l-a cumpărat de la un aventurier (ca să nu-i zicem altfel) și care de drept nu aparține ministerului;
2. Desființarea unei legi printr-un ordin semnat de un domn oarecare.

Cine a împuternicit pe senatorul Oanea să uzurpeze bunurile celor 44 comune grănicerești?

Cunoaștem de pe acum paravanul după care se va ascunde d. senator Laurențiu Oanea: hotărârea „Comisiei Interimare de opt”, instalată în fruntea averilor grănicerești. Dar dacă d-sa nu știe, noi știm că nici această comisie, aleasă pe sprânceană, nu are nici măcar dreptul de administrare, necum de înstrăinarea averilor grănicerești.

Cu această nouă încercare de parvenire politică a d-lui senator Laurențiu Oanea și consorții, cronica graniței năsăudene este din nou deschisă¹.

¹ *România Nouă*, Cluj, anul III, 1933, nr. 164, p. 4.

Sângeorz-Băi

Pitorescul colțului nostru de țară, după cum am mai arătat în câteva reportaje, este neîntrecut.

Oriunde te-ai îndrepta, bogățiile ca și trecutul lui istoric, sunt incomparabile și ele echivalează doar cu frumusețile pline de farmec.

Sunt aici excelente locuri de odihnă și recreație, cu ape și climă de-un efect miraculos asupra sănătății vizitatorilor.

Am cercetat deunăzi minunata stațiune balneo-climatică „Hebe” din Sângeorz-Băi, județul nostru.

Situată la poalele de pe versantul de sud al Munților Rodnei, pe romantica vale a Someșului Mare, lângă linia ferată Cluj – Dej – Beclean – Rodna, ea este înconjurată de dealuri și munți acoperiți cu păduri de fag, molid și brad, într-o regiune cu o vegetație bogată și variată, la o altitudine de 456 metri.

Grație pădurilor de brad, regiunea este ozonificată din belșug și datorită surselor minerale, bogate în emanații de radii.

Sângeorz-Băi, proprietara stațiunii, este o comună rurală compactă, curat românească, cu 4.000 locuitori, primar fiind d-l Iosif Amorescu, de-al cărui nume se leagă în ultimul timp numeroase realizări.

Stând de vorbă cu vizitatorii, am fost rugați să ne facem ecoul unei plângeri a lor, în privința trenului personal, care pleacă de la Rodna și n-are legătură cu autobuzul de 7 seara Cluj – Sângeorz-Băi, din care cauză ei au mult de așteptat.

Administratorul stațiunii este d-l Iosif Amorescu, primarul comunei, iar Oficiul local de cură și turism are de președinte pe d-l Emil Mărcușiu, profesor la Liceul „George Coșbuc” din Năsăud, secretar-contabil fiind d-l Flore Șirlincan. Comuna mai are un notar cercual pe d-l Ioan Oancea și un șef de post, d-l plutonier Gheorghe Vizireanu.

Indicații terapeutice

Apele minerale naturale cloruro-sodice, bicarbonate „Hebe”, sunt cele mai radioactive din România.

Băile, restaurantele și locuințele stau sub controlul sanitar al unui medic balneolog.

Directorul medical al stațiunii este d-l dr. Iulian Chitul, fost medic primar al județului Năsăud, iar medici balneologi sunt domnii doctori Marius Oana – medicul circumscriptiei Sângeorz-Băi, în al cărui cabinet lucrează d-l Ioan Sfara – agent sanitar și dr. Mircea Haliță – medicul primar al spitalului central din Oradea.

Vizitatorii

Din cei aproape 2.000 de vizitatori sosiți în stațiune, remarcăm pe următorii:

București: dr. Leon Scridon – fost ministru, deputat; medic general Inășescu; general Gheorghies; colonel Dumitru Brența; colonel Dumitru Petreanu, colonel Gheorghe Hagiescu; chimist Teodor Nistor; Prof. Natalia Ionescu; inv. Eliza Nicolaide; prof. Virginia Pașcu; Constanța ing. Rusu; preot Grigore Oancea; prof. Cornelia Costescu; maior C. Mihăilescu; farmacist Gheorghe Bulandru; Sandu Bănuși – funcționar; căpitan Anton Foca, etc.

Sângeorz-Băi

Cluj: E. Munteanu – artistă; prof. univ. Valer Moldovan; avocat dr. Laurian Gabor; prof. dr. I Dobrescu; prof. Anișoara Șerban; prof. Anastasia Bosga; prof. I. Todoran; ing. Gheorghe Constantinescu; căpitan N. Apostolescu, etc.

Timișoara: prof. Ion Andreescu; dr. Victor Curtean; avocat dr. Simion Matei; dentist Nicolae Bogdan.

Cernăuți: Gheorghe Negură – consilier referent.

Chișinău: prof. Elena Melinte; prof. N. Ursulescu; subinspector Aristide Munteanu; maior Gheorghe I. Niculescu.

Iași: lt.-col. Corneliu A. Gheorghiu; contabil Ion Iagodici.

Arad: protopop Constantin Lazar; ing. Gheorghe Lupșa; preot Teodor Droia; preot Cornel Micluța.

Constanța: maior Pavel Ionescu.

Caracal: lt.col. Cristache Enescu.

Bârlad: prof. Marieta L. Creangă.

Rădăuți: prof. Virginia Cudlea.

Pitești: colonel Ghiță Gheorghiu.

Ploiești: ing. Nicolae Scriban.

Sighișoara: protopop Emilian Stoica.

Călărași: farmacist Radu Duțescu.

Reșița: ing. Teodor Irimescu.

Satu Mare: Alexandru Boroș – notar public.

Salonta – Bihor: prof. Olimpia Rusu.

Botoșani: prof. Ion Iatichovici.

Galați: prof. Nicolina Goglea; prof. Adela Teodorescu.

Seini – Satu Mare: dr. Gheorghe Pop – avocat.

Bistrița: colonel Grigore Bălan; dr. Simion Sbârcea – notar public; căpitan Nehay.

Bacău: înv. Octavian Soreanu.

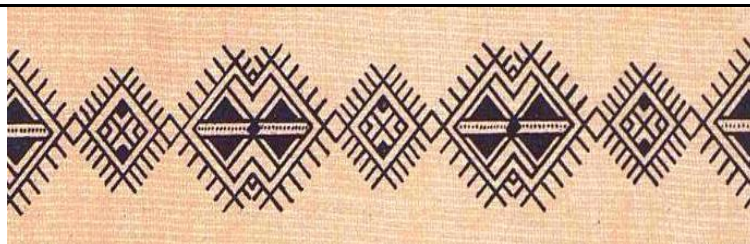
Bazargic: maior Dumitru Mateescu.

Giurgiu: dr. Emilian Popescu.

Alba Iulia: Victor Constantinescu – primar¹.

¹ *Universul*, București, anul LVI, 1939, nr. 203, p. 8.

DIN GRANIȚĂ

Protocolul botezaților ortodocși din Parohia ortodoxă Năsăud în perioada 1891-1900

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Până la sfârșitul secolului al XVIII-lea însemnările de stare civilă s-au făcut foarte sumar și împreună, în ordine cronologică, pentru toate evenimentele demografice; după aceea, s-a trecut la înregistrarea în trei rubrici: pentru botezați, căsătoriți și morți. Dacă în Occident înregistrarea obligatorie a acestor registre de stare civilă s-a făcut destul de timpuriu, statul implicându-se în controlul actelor bisericești, în spațiul românesc ele se impun destul de târziu. Mai devreme în Transilvania decât în Moldova și Țara Românească, aceste registre ajung să fie înregistrate regulat, respectându-se totodată o anumită metodologie de completare a lor. Episcopii confesiunilor din Transilvania, începând de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, la intervenția statului austriac, au dat preoților instrucțiuni și modele-tip privind completarea registrelor de stare civilă¹.

Registrelle bisericești sunt singurele în măsură să ne ofere o imagine asupra familiei în mediul rural, cel puțin pentru a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Înscrierile bisericești, sursele fundamentale pentru cercetarea vieții familiale, sunt de două categorii: 1. registrele de stare civilă și rapoartele anuale ale parohiilor; 2. fondurile autorităților bisericești, înscrierile și procesele verbale consemnate de către episcopii².

Momentele importante care au condus la formarea și conturarea familiei sunt surprinse de înregistrările din registrele parohiale de stare civilă. Căsătoria, careia i se asociază și nașterea copiilor, a deținut rolul constructiv principal al familiei. Pornind de la bogăția informațiilor furnizate de registrele parohiale de stare civilă putem să reconstituim ciclul vieții familiale (naștere, căsătorie, deces), iar pe de altă parte, să dăm viață trăirilor ascunse în spatele cifrelor³.

Registrelle parohiale de stare civilă constituie o sursă importantă de documentare în ceea ce privește statutul socio-profesional al membrilor unei comunități religioase. Dacă în cazul copiilor botezați aflăm informații despre starea socială a părinților, în cazul tinerilor care se căsătoresc sau a persoanelor decedate avem posibilitatea de a reconstitui statutul socio-profesional al persoanelor respective⁴.

¹ Mircea Brie, „Registrelle parohiale de stare civilă din Transilvania în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Semnificație documentară”, în: Dan Octavian Cepraga, Sorin Șipoș (coord.), *Interpretazioni del documento storico. Valore documentario e dimensioni letterarie*, Padova/Oradea (2010), p. 6.

² *Ibidem*, p. 7.

³ *Ibidem*, p. 10.

⁴ *Ibidem*, p. 11.

Alexandru DĂRĂBAN

În continuare ne vom referi la o comunitate mică de confesiune ortodoxă care exista în Năsăud între anii 1891-1900. Aceste înscrisuri privind copiii botezați ortodocși le-a întocmit precadrul gimnaziului năsăudean.

Registrul parohial de stare civilă în ceea ce privea pe cei născuți și botezați purta numele de „Protocolul botezaților” care avea tipărite următoarele rubrici:

- Nr. curent;
- Anul, luna și ziua nașterii și a botezului;
- Prunc sau pruncă? De sunt gemeni sunt ambii prunci sau prunce sau unul prunc și alta pruncă?
- Născut din pat, legiuit sau nelegiuit;
- Numele de botez al pruncului sau pruncei;
- Numele, conumele, religia, meseria părinților;
- Patria, jurisdicțiunea nașterii și al locuinței tatălui, strada și numărul casei;
- Patria, jurisdicțiunea nașterii și al locuinței mamei, strada și numărul casei;
- Numele, conumele, religia, starea și locul locuinței nașului sau a nașei;
- Numele și conumele moașei, locul și numărul casei unde locuiește dânsa;
- Este pruncul uns cu Sfântul Mir, este sau nu;
- Când s-a altoit cu vărsat;
- Numele și conumele preotului botezător;
- Dacă cumva pruncul sau prunca a murit, în ce zi, lună și an a murit?
- Când s-a dar extrasul¹.

1. Zoe Pletosu

Anul, luna și ziua	Nașterii	7/19 octombrie 1891
	Botezului	12/24 decembrie 1891
Prunc sau pruncă? De sunt gemeni sunt ambii prunci sau prunce sau unul prunc și alta pruncă?		Pruncă
Născut din pat	Legiuit	da
	Nelegiuit	-
Numele, conumele, religia, meseria părinților		Gregoriu Pletosu, greco-ortodox, profesor gimnaziu Năsăud. Angela, soția sa.
Patria, jurisdicțiunea nașterii și al locuinței tatălui, strada și numărul casei		Ungaria, Solnoc-Dăbâca. Năsăud, strada Principală 26.
Patria, jurisdicțiunea nașterii și al locuinței mamei, strada și numărul casei		Năsăud, Bistrița-Năsăud.
Numele, conumele, religia, starea și locul locuinței nașului sau a nașei		Ion Ciocan, director gimnazial și soția Amalia. Dr. Emil Filipan, medic cercual Năsăud, Victoria Filipan
Numele și conumele moașei, locul și numărul casei unde locuiește dânsa		Maria Brandsch din Năsăud
Este pruncul uns cu Sfântul Mir	este	Da
	nu	-

¹ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (SJANB-N), fond nr. 55, dosar nr. 774, Protocolul botezaților, p. 1(v).-2(f.).

Protocolul botezărilor ortodocși din Parohia ortodoxă Năsăud în perioada 1891-1900

Când s-a altoit cu vărsat	1892
Numele și conumele preotului botezător	Alexandru Rus, capelan în Chintelnic
Dacă cumva pruncul sau prunca a murit, în ce zi, lună și an a murit?	-
Când s-a dar extrasul	La 8/21 august 1901

2. Alexandrina Pletosu

Anul, luna și ziua	Nașterii	7/19 octombrie 1893
	Botezului	12/14 noiembrie 1893
Prunc sau pruncă? De sunt gemeni sunt ambii prunci sau prunce sau unul prunc și alta pruncă?		Pruncă
Născut din pat	Legiuit	Da
	Nelegiuit	-
Numele, conumele, religia, meseria părinților		Gregoriu Pletosu, preot și profesor gimnazial în Năsăud, soția sa Angela Pletosu, ambii greco-ortodocși
Patria, jurisdicțiunea nașterii și al locuinței tatălui, strada și numărul casei		Ungaria, Solnoc-Dăbâca. Năsăud, strada Principală 26.
Patria, jurisdicțiunea nașterii și al locuinței mamei, strada și numărul casei		Năsăud, Bistrița-Năsăud.
Numele, conumele, religia, starea și locul locuinței nașului sau a nașei		Ion Ciocan, director gimnazial și soția Amalia. Dr. Emil Filipan, medic cercual Năsăud, Victoria Filipan
Numele și conumele moașei, locul și numărul casei unde locuiește dânsa		Maria Brandsch din Năsăud
Este pruncul uns cu Sfântul Mir	este	Da
	nu	-
Când s-a altoit cu vărsat		1894
Numele și conumele preotului botezător		Alexandru Rus, capelan în Chintelnic
Dacă cumva pruncul sau prunca a murit, în ce zi, lună și an a murit?		-
Când s-a dar extrasul		14/27 august 1904

3. Elvira Pletosu

Anul, luna și ziua	Nașterii	11/23 faur (februarie) 1895
	Botezului	18/30 iulie 1895
Prunc sau pruncă? De sunt gemeni sunt ambii prunci sau prunce sau unul prunc și alta pruncă?		Pruncă
Născut din pat	Legiuit	Da
	Nelegiuit	-

Alexandru DARABAN

Numele, conumele, religia, meseria părinților	Gregoriu Pletosu, preot și profesor gimnazial în Năsăud, soția sa Angela Pletosu, ambii greco-ortodocși
Patria, jurisdicțiunea nașterii și al locuinței tatălui, strada și numărul casei	Din Chintelnic, comitatul Solnoc-Dăbâca. Locuitor în Năsăud, strada Principală 26.
Patria, jurisdicțiunea nașterii și al locuinței mamei, strada și numărul casei	Năsăud, Bistrița-Năsăud.
Numele, conumele, religia, starea și locul locuinței nașului sau a nașei	Teodor Anton și soția sa Elisabeta
Numele și conumele moașei, locul și numărul casei unde locuiește dânsa	Maria Brandsch din Năsăud
Este pruncul uns cu Sfântul Mir	Da -
Când s-a altoit cu vărsat	1896
Numele și conumele preotului botezător	Vasile Bălan, paroh în Blașfalăul de Sus (Blăjenii de sus)
Dacă cumva pruncul sau prunca a murit, în ce zi, lună și an a murit?	-
Când s-a dar extrasul	-

4. Corneliu Pop

Anul, luna și ziua	Nașterii Botezului	25 septembrie/7 octombrie 1896 1/3 octombrie 1896
Prunc sau pruncă? De sunt gemeni sunt ambii prunci sau prunce sau unul prunc și alta pruncă?		Prunc (fecior)
Născut din pat	Legiuit Nelegiuit	Da -
Numele, conumele, religia, meseria părinților		George Pop, cârciumar și soția Maria născută Iaducsar
Patria, jurisdicțiunea nașterii și al locuinței tatălui, strada și numărul casei		Abrud sat, comitatul Turda, locuitor în Năsăud și pantofar
Patria, jurisdicțiunea nașterii și al locuinței mamei, strada și numărul casei		Copalnic-Mănăstur, Solnoc-Dăbâca
Numele, conumele, religia, starea și locul locuinței nașului sau a nașei		Johann Planner, birtaș și soția sa Maria
Numele și conumele moașei, locul și numărul casei unde locuiește dânsa		Maria Brandsch din Năsăud
Este pruncul uns cu Sfântul Mir	este nu	Da -
Când s-a altoit cu vărsat		-
Numele și conumele preotului botezător		Gregoriu Pletosu
Dacă cumva pruncul sau prunca a murit, în ce zi, lună și an a murit?		-

**Protocolul botezaților ortodocși din Parohia ortodoxă Năsăud în perioada
1891-1900**

Când s-a dar extrasul	-
-----------------------	---

5. Lucia Pletosu

Anul, luna și ziua	Nașterii	9/21 decembrie 1896
	Botezului	22 decembrie 1896/3 ianuarie 1897
Prunc sau pruncă? De sunt gemeni sunt ambii prunci sau prunce sau unul prunc și alta pruncă?		Pruncă
Născut din pat	Legiuit	Da
	Nelegiuit	-
Numele, conumele, religia, meseria părinților		Gregoriu Pletosu, protoiereu și profesor gimnazial; soția sa Angela
Patria, jurisdicțiunea nașterii și al locuinței tatălui, strada și numărul casei		Din Chintelnic, comitatul Solnoc-Dăbâca. Locuitor în Năsăud, strada Principală 26.
Patria, jurisdicțiunea nașterii și al locuinței mamei, strada și numărul casei		Năsăud, comitatul Bistrița-Năsăud
Numele, conumele, religia, starea și locul locuinței nașului sau a nașei		Ion Ciocan, profesor universitar și deputat și soția sa Amalia. Dr. Emil Filipan cu soția sa Victoria
Numele și conumele moașei, locul și numărul casei unde locuiește dânsa		Maria Brandsch din Năsăud
Este pruncul uns cu Sfântul Mir	este	Da
	nu	-
Când s-a altoit cu vărsat		1897
Numele și conumele preotului botezător		Vasile Bălan, paroh în Blașfalăul de Sus (Blăjenii de sus)
Dacă cumva pruncul sau prunca a murit, în ce zi, lună și an a murit?		-
Când s-a dar extrasul		-

6. Vasile Cotuțiu

Anul, luna și ziua	Nașterii	27 ianuarie/8 februarie 1897
	Botezului	-
Prunc sau pruncă? De sunt gemeni sunt ambii prunci sau prunce sau unul prunc și alta pruncă?		Prunc (fecior)
Născut din pat	Legiuit	Da
	Nelegiuit	-
Numele, conumele, religia, meseria părinților		Timofteiu Cotuțiu cu soția sa Floarea, agronomi

Alexandru DĂRĂBAN

Patria, jurisdicțiunea nașterii și al locuinței tatălui, strada și numărul casei		Diug (Dumbrăvița), Solnoc-Dăbâca, locuitor în Năsăud
Patria, jurisdicțiunea nașterii și al locuinței mamei, strada și numărul casei		Năsăud, comitatul Bistrița-Năsăud
Numele, conumele, religia, starea și locul locuinței nașului sau a nașei		Ludovica Ianul
Numele și conumele moașei, locul și numărul casei unde locuiește dânsa		Ioana Granciu
Este pruncul uns cu Sfântul Mir	este	Da
	nu	-
Când s-a altoit cu vărsat		-
Numele și conumele preotului botezător		Gregoriu Pletosu, protoiereu și paroh
Dacă cumva pruncul sau prunca a murit, în ce zi, lună și an a murit?		19 august 1897
Când s-a dar extrasul		-

7. Radu Gregoriu Pletosu

Anul, luna și ziua	Nașterii	21 februarie 1900/6 martie 1900
	Botezului	16/29 iulie 1900
Prunc sau pruncă? De sunt gemeni sunt ambii prunci sau prunce sau unul prunc și alta pruncă?		Prunc (fecior)
Născut din pat	Legiuit	Da
	Nelegiuit	-
Numele, conumele, religia, meseria părinților		Gregoriu Pletosu, protoiereu și profesor; soția sa Angela
Patria, jurisdicțiunea nașterii și al locuinței tatălui, strada și numărul casei		Chintelnice, Solnoc-Dăbâca, locuiește în Năsăud
Patria, jurisdicțiunea nașterii și al locuinței mamei, strada și numărul casei		Năsăud, comitatul Bistrița-Năsăud
Numele, conumele, religia, starea și locul locuinței nașului sau a nașei		Ion Ciocan cu Ana Filipan
Numele și conumele moașei, locul și numărul casei unde locuiește dânsa		Maria Brandsch
Este pruncul uns cu Sfântul Mir	este	Da
	nu	-
Când s-a altoit cu vărsat		-
Numele și conumele preotului botezător		Teodor Vărăjmaș, paroh Prundu Bârgăului
Dacă cumva pruncul sau prunca a murit, în ce zi, lună și an a murit?		25 iulie/7 august 1900, ora 9 a. m.
Când s-a dar extrasul		-

O reprivire peste câțiva ani ai districtului Năsăud, în 1872

Din manuscrisele lui Ioachim Mureșianu, fost avocat în Năsăud

Nu e lucru necunoscut că din ce motive s-au luat armele de la grăniceri în anul 1851. Unul dintre motivele cele mai de frunte a fost tendința sașilor și anume a lui baron Bedeus și a consilierului Rosenfeld de a câștiga sașilor munții orlășenilor, ce nu le-a succes însă până în anul 1865 sub regimul baronului Reichenstein.

Destul că desființarea s-a întâmplat și mărginenii deveniră provinciali.

Era acum întrebarea, că ce să se întâmple cu referințele lor de drept privat, precum se consolidară ele sub sistemul confinară militară și îndeosebi ce să fie cu averea cumulativă a ținutului întreg și anume cu fondul de montur și provente, precum și cu averea comunală și în urmă cu moșiile grănicerilor?

Se știe din sistemul de graniță că în regimentul al II-lea român de graniță nr. 17 din Ardeal erau instituite în interesul poporului două comisii principale, una pentru bunăstarea materială și anume comisia economică, iar cealaltă pentru bunăstarea spirituală, comisia scolastică.

La desființare, unii bărbați zeloși îngrijiți de viitorul său și al confrăților de o soartă, văzând că erariul militar se făcu tutore peste grăniceri și puse mâna pe administrația averii lor, esoperară¹ la reprezentanții comunităților, de toată averea cumulativă a ținutului confinar se destina spre scopuri scolastice și îndeosebi pentru creșterea și cultivarea tinerimii grănicerești prin școli de toată mâna.

Legătura originală în această privință se zice că s-ar fi aflând în mâinile lui Vasile Născuțiu, atunci furier, iar acum oficial pensionat al contabilității centrale militare, care însuși încă a fost unul din cei mai însuflețiți îndemnători de a ține averea laolaltă spre scopuri de cultură.

Ca organ, care să reprezinte interesele educației la autoritățile cele noi provinciale ale domnului țării, își puseră reprezentanții comunali o comisie cu sediul la Năsăud sub numirea de „Comisiunea administratoare de fondurile scolastice” care reprezenta acum și pe comisia economică și pe cea scolastică de sub miliție.

Această comisie, a cărei cap a fost vicarul foraneu de atunci Macedon Pop, și-a avut membri mai activi pe Petru Tanco – locotenent în pensie, Basiliu Nașcu – docent și Moise Panga – director de norme. Dintre aceștia corespondența o subscrie președintele, având de referenți pe Nașcu și Panga, iar de purtători de socoteli pe Petru Tanco și ca ajutor pe Basiliu Nașcu. Ceilalți membri ai comisiei era mai mult o falangă mică la întâmplări de necaz, când era lipsă de apărare, iar cei ce trag foloasele în fruntea districtului astăzi (1872) era mare parte în oficii împărătești căutându-și de treburile private, parte erau scriitori pe la cele cancelarii cu diurne sau scriitori cu coala sau erau la școală.

Erariul² civil, ca reprezentant al erariului militar, încă puse mâna pe administrarea averii grănicerilor și, fără ca să fi avut cândva vreo palmă de loc ori vreun crucer în acea avere, vru a-și câștiga titule de drept prin diferite comisii exmise iarăși de el în cauza sa.

Numai un jurisconsult secret, căpitanul cesaro-regesc și auditorul Iosif Schottl, de origi-

¹ A obține ceva prin insistență.

² Administrație financiară a statului.

O reprivire peste câțiva ani ai districtului Năsăud, în 1872

ne din Pojon , pe care vru soarta a-l împiedica în cariera sa spre a rămâne în Năsăud pentru binele grănicerilor, își expunea ideile sale juridice parte prin comisii, parte consulta pe membrii comisiei scolastice și, mai ales, pe Vasile Nașcu, parte și le însemna în forme de suplice, plângeri sau scrisori de-ale comisiei administratoare de fondurile scolastice. Acea mică ceată de oameni devotați ținură lupta pentru drepturile confrăților grăniceri până la anul 1860, în iulie, fără nici o remunerațiune, ba nici rechizitele de scris nu li se rebonifica de nicăieri.

În lupta lor au fost suspiționați¹, trași în cercetări, unii suspendați din funcție, însă în urmă, totuși, ieșiră învingători.

Ei administrau fonduri fără a avea un crucer în casă, căci tot era în mâna erariului, afară de fondurile școlilor comunale ale căror rațiuni (socoteli) le revedea în tot anul.

Și știți d-voastră că urmările lor în rațiocinii² (socoteli) în timp mai de 10 ani consunau până într-un dinar cu socotelile rațiocinării de stat!

Consiliul imperial extraordinar pregătea în Viena diploma din 20 octombrie 1860, iar reprezentanții comunităților grănicerești ținură adunare generală sub prezidiul vicarului Gregoriu Moisil și în ființa de față a bravului pretor cesaro-regesc Iosif Wratitsch acum (1872), consilier la guvernul Stiriei³ și deciseră a trimite o deputațiune⁴ la curte spre a scoate fondul de montur din mâinile erariului ca să se poată da stipendii.

Se alese Basiliu Nașcu, Basiliu Petri – profesor preparandial și părintele paroh greco-ortodox Simion Flămând care erau în district, apoi Ioachim Mureșianu care se afla în oficiu cesaro-regesc la tribunalul comercial în Pesta, cel dintâi jurist născut în districtul Năsăudului, până unde ajunge aducerea aminte istorică și din părinți grăniceri.

Cum se dete de știre acestui din urmă la Pesta despre decizia reprezentanților comunali, îndată Ioachim Mureșianu scrise lui Vasiliu Nașcu și îi descoperi ideile sale în acel obiect și îi dete în epistola cu data de 13 august 1860, expediată în 14 ale aceleași luni, următorul plan de procedare:

1. Mai întâi și mai întâi aș zice că suplica să nu se compună deplin și să nu prevadă cu subscripțiile de acasă, ci să se lase în arbitru deputațiunii ca ea când i s-ar da argumente pentru dreptul ținutului chiar în loc în Viena, să le poată întrebuința fără a fi legată prin subscrierile ce ar fi puse pe suplica gata de acasă.

2. Locul suplicii să-l suplinească o însărcinare din partea comisiei administratoare și din partea celor 88 de trimiși ai comunităților, unde să ni se demânde⁵ în conștiința cea mai curată și întru toată curățenia sufletului, apărarea cea mai acomodată a dreptului comunităților în privința fondului și reprezentarea cea mai sinceră în privința audienței la Majestate.

3. Doară nu vă voi supăra dacă voi observa cum că și suplica să fie compusă pe baze juridice astfel încât ca nestrămutat să poată fi substratul unei pârre judecătorești pentru cazul, de care să ne ferească Dumnezeu, adică pentru cazul când Majestatea nu s-ar îndura a ne asculta rugămintea în favoare, ci ne-ar neferici cu o rezoluție negativă.

4. Ori nu ar fi bine ca pe lângă demonstrarea dreptului la fond, să se împreune și arătarea celorlalte drepturi de proprietate ce le-a avut ținutul regimentului sub militărie și cele ce le are după descătănire încoace pentru ca să pună capăt odată tuturor referințelor acelui ținut cu patria, adică cu Ardealul și cu statul întreg.

5. Știți că eu, ca neavut cum am fost, am intrat numai de silă în oficiul statului, dar dacă

¹ Bănuiți, suspectați.

² A raționa cu mult echilibru, cu multă subtilitate.

³ A fost o provincie a Coroanei în Imperiul Austriac, respectiv în jumătatea cisleithanică a Austro-Ungariei până la destrămarea acesteia în 1918.

⁴ Delegație de deputați.

⁵ A porunci, a ordona.

O reprivire peste câțiva ani ai districtului Năsăud, în 1872

am intrat odată și poate mi s-a deschis o carieră în care, poate în vreo câțiva ani, să mă pot arăta ca un adevărat serv al românilor din Austria, chiar și ieșind din oficiu, spre a mă apuca de altă carieră, poate nu mă veți inculpa dacă voi zice că e mai bine ca să mă încerc deocamdată, a nu-mi periclita viitorul meu și prin el al bunăvoinței mele de servire pentru bunul comun al nostru.

Prin aceasta, ferească Dumnezeu să voiesc a mă scoate de sub onorifica împuținare ce mi s-a impus, ci numai voiesc să zic că ar fi bine, pe lângă obligația morală publică, care ne îndatorează pe toți a fi servitorii locului nașterii, să mi se impună mie pe însărcinare, încă și o obligație morală privată care mă poate scuti și în poziția mea de oficianț împărătesc. Și știi cum se poate face aceasta, fără nici o piedică? După ce vi se va da însărcinarea sau plenipotența să chemați pe tatăl meu și să-l puneți să scrie și să subscrie cu slove sau numai să subscrie declarația: „Eu, Ioan Mureșianu îndatoresc pe fiul meu Ioachim Mureșianu, care se află acum la Pesta, ca să primească această însărcinare a ținutului grăniceresc în privința averii rămasă după demilitarizare, că de nu nu-i voi mai da părinteasca binecuvântare”. Apoi se poate traduce și nemțește tot acolo și așa iată că cu trei rânduri astupi gura la toți, că te provoci la datorințele de fiu, de a-i fi cu barba de un cot.

6. Ar fi bine ca să mă înștiințați cu vreo două zile mai înainte, ca să-mi cer facultate de la președintele. Apoi, dacă s-ar putea lucrul așa, ca să sosim într-o Joi sau într-o Duminică pentru că atunci se poate căpăta audiența mai lesne.

Întru altele, chiar dacă nu ați împlini niciuna din acestea, totuși eu sunt gata a vă însoți și la bine și la rău¹.

Prin ce metamorfoze trecu cauza acestei deputațiuni până către capătul lui noiembrie 1860, vor ști cei ce au fost acasă.

Destul că într-o seară sosește la Pesta Vasiliu Nașcu, arhiva vie de pie memorie în cauzele grănicerești, și aduce cu sine o pereche de desagi plini de scrisori și mai vechi și mai noi și împărtășește știrea cum că în locul lui Petri și Flămând au trecut către Viena căpitanii pensionați provizoriu, Ioan Purceilă și George Lica.

În vreo două zile și două nopți, cât petrecu Nașcu în Pesta, se tocmiră scrisorile și se făcură primele liniamente la suplica către Majestate.

Din scrisori și mai ales dintr-un fragment al auditorului Iosif Schottl și a pretorului Stocnera, se văzu că toată proprietatea grănicerilor era trasă la îndoială, după principiile că pământul grănicerilor e feud militar sau pământ cătănesc pentru a cărui uzufruct sau folosire grănicerii au făcut servicii militare până când i-a plăcut domnitorului, ca domn de război și prin urmare și ca domn de pământ, reprezentat prin organele erariului militar.

Așa sta cauza la începutul lunii lui decembrie 1860, că grănicerul nu călca sigur nici pe pământul erezit de la străbuni și fondurile făcute din sudoarea lui, erau în administrația organelor erariului, fără ca adevărații proprietari, adică grănicerii, să poată trage din ele vreun folos de un crucer și fără să le fie iertat a visa că vor pune mâna cândva pe ele.

Ce era dară mai înflăcător pentru un jurist tânăr și anume pentru unicul jurist grănicer de la Năsăud și de altminteri devotat cu totul interesului conaționalilor săi decât a se orienta îndată și a pune fundamentul la dezlegarea pe bază de drept a cauzei grănicerilor?

Întâlnindu-se membrii deputațiunii în Viena, aveau acum două misiuni, una în cauza cea mare a națiunii, iar cealaltă cauza grănicerilor.

În cauza națiunii era adunată o deputațiune de 22 membri din toate părțile Ardealului, dintre care însă numai 16 subscrisesă petiția către Majestate din 10 decembrie 1860, compunere a lui Vincențiu Babeș, care poseda cea mai mare încredere a însuflețitului român, mitropolitul Alexandru Șuluțiu și scrisă de Ioan Purceilă, rezolutul căpitan născut în Prundu Bârgăului.

¹ *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, anul LXX, 1907, nr. 240, p. 1-2.

O reprivire peste câțiva ani ai districtului Năsăud, în 1872

Rezultatul acestei cereri, sprijinite de acasă și de episcopul Andrei Șaguna, conferința națională din 1861 și cea de la Alba Iulia, iar în consecințele ei congresul național din Sibiu și dieta din Sibiu din 1863-1864. Acea suplică – neprimind-o deputațiunea ca atare – o a predat-o mitropolitul Șuluțiu cu arhimandritul Ioan Popazu la Majestate.

După această excursiune, să revenim iarăși la obiect. Grănicerii încă își deteră suplica lor din 10 decembrie 1860 și o deteră în audiența din 13 decembrie 1860. Toți patru deputații erau însuflețiți de cele mai curate simțăminte pentru cauză, fără nici un interes privat mai departe și anume: Vasiliu Nașcu – ca și cunoscător de cursul istoric al cauzei, Ioachim Mureșianu – ca și cunoscător de drepturi, descoperitor al bazelor juridice pentru cauză și compunător al suplicii care e fundamentul întregii proceduri mai târzie în această cauză, iar Ioan Purceilă – ca purtător de cuvânt la Majestate și George Lica – ca sprijinitor cu persoana și autoritatea sa militară, cu care a spus majestății Sale cum că deputațiunea are însărcinarea de acasă de a nu se întoarce fără de prea înalta rezoluție, căci așa era zis în suplică de către compunătorul ei.

Din momentul subșternerii suplicii, deputațiunea cugeta acum, că ce va fi atunci când suplica va avea rezultatul dorit?

Fiindcă ținutul fostului al doilea regiment de margine era împărțit între preturile din Rodna, Năsăud, Prundu Bârgăului și Șieul Mare, deputațiunea se consultă între sine la inițiativa lui Ioan Purceilă, care căpătase scrisoare de acasă de la Vasiliu Buzdug și subșternu la cancelarul de atunci, baronul Kemény suplica din 30 decembrie 1860 în care ceru ca ținutul fostului teritoriu militar, a cărui ștab era odinioară în Năsăud, cu ocazia restatoririi vechilor comitate, să se readune laolaltă sub numirea de district al Năsăudului.

Kemény consideră această cerere în propunerea sa la Majestate din 24 martie 1861, însă cu părerea ca să nu se constituie într-o jurisdicție, pentru că nu ar fi bine a da atâta putere de autonomie politică unui popor dedat la arme și vecin cu frații lor din Moldova și Bucovina la confiniile Ardealului.

Arhiducele Reiner prezintă această propunere prea umilită și puse „vidi” pe ea, tot în aceeași zi informă însă mai bine pe Majestate!

Deputațiunea însărcinase pe Nașcu a rămâne singur spre solicitarea cauzei ca să nu se facă mari spese comitenților, să rămână consecvent afirmării sale, că fără rezultat nu are ce căuta acasă¹.

Nașcu perseveră și cu puterea convingerii sale celei neînfrângibile nu s-a obosit a insista pe la arhiducele Rainer, ministru-președinte, acel bărbat de stat pe care îl adoră grănicerii cei pricepători ca pe salvatorul lor din brațele nesiguranței de mai înainte, nu s-a obosit Nașcu nici a umbla pe la ministrul de stat Schmerling ș. a. până când:

1. Se înființă districtul.

2. Se denumi căpitanul suprem, pentru care încă avea multe piedici de a delătura, deoarece erau mulți candidați, însă din considerațiuni ca nu cumva prin unul care a servit sub graniță sau sub sistemul dinaintea de 1860, adică sub nemți, să continue cu folosirea limbii germane în district, el din inițiativa și în coînțelegere cu condeputatul și jurisconsultul său, recomandă pe căpitanul de astăzi (1872 – Alexandru Bohățel) ca pe unul care fusese avocat înainte de revoluție și ca *jurium inspector* al bunurilor baronului Jósika, posedă și avere și avea și persoană arătătoare, nu știa nemțește nici o boabă și ungurește nu avea cui scrie, ca așa să fie silit a scrie românește.

Mai era la aceasta și scopul de a da nemților o lecție, arătând că grănicerii întru atâta erau de asupriți în drepturile lor sub sistemul trecut, încât în contrazicerea cea mai flagrantă Cu trecutul lor din 1848 își descoperă dorința de a căpăta de căpitan districtual pe cel mai mare rebel român din Ardeal despre care se zice că a asistat la decretarea detronării Majestății sale Francisc

¹ *Ibidem*, nr. 241, p. 1.

O reprivire peste câțiva ani ai districtului Năsăud, în 1872

Iosif în Debrețin și a fost ca și comisar al lui Kossuth prin districtul militar al Năsăudului până la preotul Lica în Sângeorgiu.

3. Și rezultatul final al deputațiunii l-a așteptat Nașcu în Viena și anume:

a) Înaltul bilet de mână al Majestății Sale din 27 august 1861, în care se eliberă pământul grănicerilor de urmările principiului de uzufruct militar și ca și consecință

b) Primirea proventelor din dreptul de cârciumărit din comunitățile Văii Rodnei și Nușfalău și Sântioana, fără nici o sarcină nouă și fără spese, apoi

c) rezolvarea punerii în curent a intereselor din fondurile scolastice comunale și a stipendiilor din fondul de montur

d) satorirea principiului că și până la definitiva dezlegare a tuturor referințelor ce provin din această rezolvare a cauzei, rămasă de la sistema militară de mai înainte, grănicerii să rămână și pe viitor în neștirbită folosință a tuturor drepturilor și beneficiilor ce le avură sub graniță și, prin urmare, și în folosința munților revendicați în anul 1769.

În anul 1862 veni comisia regulatoare de posesie.

Unii din învățații districtului Năsăud, care după căderea sistemului lui Bach se întoarseră acasă, ca ciorile la o bucată bună, începură, în loc de a-și căuta drepturile sale, a se învrăjbi cu comisia și esoperară atâta că mai toate deciziile ei erau unilaterale, compuse fără ascultarea grănicerilor și spre paguba acestora, iar jurisconsultilor care n-au călcat pragul unei școli superioare de știință, li se deschise un izvor de bun venit pentru recursurile ce le făceau în contra deciziilor comisiei regulatoare, ba le câștiga încă și ieftinul martiriu plătit încă cu bani, de umblară pedepsiți pentru scrisoare necuviincioasă.

Procedura cea stricăcioasă a comisiei regulatoare rămase pentru unii în anii următori un mijloc acomodat de a pescui în tulbure, căci aduseră iarăși în confuzie unele din referințele de proprietate ale grănicerilor și prin aceasta ajunse și cauza politică a districtului în mâinile cele sacrale ale veniturilor străine.

Acum începură și deputațiunile de mulțămire pe la Majestate toate în costume naționale și în talere mătase¹ și înșinate².

Despre aceste deputațiuni vor ști spune socotelile fondurilor că ce sume au arătat.

În anul 1863 se deschise dieta din Sibiu. Știm ce rezultate avură consultările ei.

Secretul care invoală³ împrejurarea că acea dietă nu putu organiza țara și nu putu regula însăși referințele către stat și către coroană, zace între altele în năzuința sașilor de a pune mâna pe unele bunuri ce se aflau în mâinile românilor.

Aceasta e cauza, apoi de ce unii români din dietă se năzuiau a discredita și a submina guvernul cel săsesc al baronului Reichenstein care, dacă rămânea mai mult timp, despuia, pe lângă grăniceri, de la olteni încă alte ținuturi românești de toate averile lor nemișcătoare la care cugetau sașii că pot face pretenție sub vreun pretext.

Încât pentru treburile districtului cine nu știe, chiar atunci se fierbea la cancelaria aulică ardeleană cauza munților revendicați, pe temeiul deciziilor așa numitei comisii regulatoare și altei comisii numită imediată, ce era în Viena.

*

Am aflat de bine a publica acest manuscris, aceste însemnări de valoare istorică, rămase între hârtiile fericitului Ioachim Mureșianu, a cărui competență și bună orientare în afacerile grănicerești nu o va trage nimeni la îndoială, fiindcă am aflat că unii conducători de la Năsăud din generația tânără nici idei nu au cât s-au luptat bătrânii până ce au izbutit a recâștiga averile

¹ Brodat cu mătase.

² Împodobit cu șnur sau găitan (fir de metal sau șiret, împletit ori răsucit, de lână, mătase).

³ A introduce, a implica.

O reprivire peste câțiva ani ai districtului Năsăud, în 1872

grănicerești, din a căror venite s-au ajutat și se ajută o mulțime de tineri români la studii și se susțin institutele de învățământ înființate de înaintași.

Din faptele bătrânilor conducători de azi, ei pot lua exemplul de însuflețire, perseverență, curaj și abnegație în lupta ce au s-o poarte tocmai acum în cauza stipendiilor, care stipendii e al treilea an de când nu se pot da celor ce li s-au votat din cauză că ministrul nu vrea cu nici un preț să aprobe distribuirea lor, dacă nu vor da stipendiu și la doi armeni – puși de unguri să ceară stipendiu – pentru ca pe calea acesta să poată străbate la stipendii din fondurile grănicerești și aceia care nu-s descendenți de grăniceri.

Mai este o cauză care ne-a îndemnat să publicăm manuscrisul din chestiune. Sperăm adică că văzând unii din generația tânără de pe acolo cum au lucrat bătrânii, nu vor râvni tot numai la înmulțire de salarii (căci pe cât suntem informați, sunt relativ destul de bine salarizați) când văd lămurit că din cauza mașinațiunilor inamicilor seculari (cum a fost răscumpărarea regalelor din partea statului, apoi repetatele conversiuni a obligațiunilor de stat, în care e obligat fondul a-și plasa capitalul ș. a., care toate s-au făcut numai ca să se împuțineze veniturile și să silească oarecum fondul să ceară ajutor de stat, ca așa ei să aibă ingerință și mai mare sau, mai bine zis, să pună mâna pe administrare, la ce, cum se vede, de mult le tot stă gândul) administrarea fondurilor e silită a încheia bugetul an de an cu deficit și nu-și mai poate ajunge odată echilibrul său financiar, după cum s-a putut convinge și la adunarea generală din urmă, ci să prefere mai bine sau de a primi sfatul d-lui dr. Onișor ca să caute mijloacele de lipsă prin care s-ar putea îmbunătăți starea de până acum nesuportabilă a fondului sau să primească propunerea concretă a prefectului fondurilor, Simion Pop, făcută în această cauză, căci prin cereri de înmulțiri de salarii, chiar și ei dau lovitura de moarte existenței fondului; apoi să se intereseze și de cauzele comune ale ținutului, nu să caute tot numai în interesul lor privat, că de nu și la Năsăud se va putea zice cu tot dreptul: „pierirea ta din tine Izraile!” .

Centenarul Școlii Normale din Năsăud

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI

În 22 noiembrie Năsăudul a avut sărbătoare, a serbat jubileul de 100 ani al înființării Școlii Normale. Meritul și importanța acestei școli este netăgăduită pentru că a dat o mulțime de bărbați luminați care au contribuit cu toții, fiecare în ramul vieții publice la care s-a aplicat, la dezvoltarea neamului nostru pe terenul culturii. În istoria dezvoltării noastre naționale Școlii Normale din Năsăud îi este rezervată una din cele mai frumoase și mai însemnate părți.

Nu cred să fie un unghi al țării în care să nu fi aflat sau să nu să afle și acuma bărbați care au primit instrucțiune în aceste școli. Și pe acele vremi, științele ce se propuneau aici erau suficiente pentru a putea îmbrăca orice post din viața publică, era lipsă de școli.

Sărbătoarea a decurs fără mult zgomot, după cum s-a relatat în numărul trecut al „Familiei”.

La ora 11, adunându-se tinerimea și publicul în sala gimnaziului, d-l vicar a citit un discurs în care a făcut istoricul acestei școli.

Cred a face o plăcere cititorilor „Familiei” dacă voi lăsa să urmeze la acest loc un extras din interesantul discurs al d-lui vicar.

Expune cum că starea învățământului la românii ardeleni în suta (secolul, s. n.) trecută era mai nimica, neavând școli românești, afară de cele de la scaunul mitropoliei și pe la mănăstiri, unde se pregăteau tinerii pentru statul preotesc și de cantori. Pe acele vremi țaranului român îi era interzisă umblarea la școală. Numai după venirea Ardealului sub domnia Habsburgilor s-a înființat sub Carol al VI-lea la 1754 Școala Centrală din Blaj, iar mai târziu gimnaziul și institutul teologic.

Un pas de înaintare pe terenul învățământului au făcut românii după înființarea graniței militare la 1763/4 de când au început a se înființa școli grănicerești în scopuri militare.

Astfel s-au înființat în Regimentul I de graniță mai multe școli, iar în regimentul II de graniță de la Năsăud s-au înființat succesiv din fondul de provente Școala Normală din Năsăud, școli triviale în Monor, Prundu Bârgăului, Sângeorgiu, Năsăud și Zagra, în care – în cele triviale – s-a produs până la 1838 în limba română, iar de atunci până în 1861 în cea germană. Pe la 1830 s-au înființat în fiecare comună câte o școală națională pe spesele comunelor, în număr de 44. În Școala Normală s-a propus limba germană și limba latină.

Sub Iosif al II-lea s-au mai deschis, sub directoratul lui George Șincai, încă 300 școli române în Ardeal.

Școala din Năsăud a fost frecventată de tineri mai din întreaga țară, cu deosebire din comitatele Solnoc-Doboca, Cluj, Turda, Bistrița, Chioarul, Marmația și Bucovina; nu numai de români, ci de toate naționalitățile. Căpătase renume mare, încât și foile din Viena scriau laude despre aceste școli.

Dr. Artemiu Publiu ALEXI

Școala Normală s-a deschis la 1778, dar s-a organizat mai bine numai cu începutul anului școlastic 1784/5, după ce s-a clădit noul edificiu ce astăzi se află în ruine rămase de la 1849.

În 22 noiembrie 1784, adică astăzi o sută de ani, s-a introdus Școala Normală în noul edificiu, când s-a creat și a treia clasă și s-au primit în institut 50 elevi. Pentru clădirea edificiului a conces împăratul Iosif al II-lea a se da din fondul de provente 6.996 flori $43 \frac{3}{4}$ cruceri, iar materialul și lucrul cu palma l-au dat locuitorii grăniceri. Serbarea deschiderii acestui institut a fost pompoasă. Protopopul și, mai târziu, primul vicar al Rodnei, Ion Para, a ținut după misă o vorbire frumoasă. La prânzul celor 50 elevi, primiți ca internați, a servit însuși colonelul comandant cu ceilalți ofițeri. Primul comandant al institutului a fost Arady.

Veșmintele și le duceau elevii de la părinți, iar viptul, încălțăminte, căciula (chipiul) și cărțile le căpătau din fondul de provente întemeiat de grăniceri din următoarele fântâni:

1. banii școlii ce i-au plătit familiile grănicerești până la 1835;
2. din venitul plutăritului și a speculațiunilor de lemne din pădurile de pe Valea Someșului introdusă prin colonel baron Enzenberg;
3. din regalele de cârciumărit, morărit și târguri care, înainte de militarizare, le foloseau comunele după sistemul fondului regiilor, care, la îndemnul baronului Enzenberg, le-a cedat pentru școli și scopuri de administrație.

Curarea elevilor se făcea gratuit în un spital ce se afla în institut. Pentru instruire și deprindere în pomologie, grădinărit și stupărit, institutul avea o grădină anumită.

Elevii internați se primeau în etate de 10 ani și trebuia să șadă în institut până la 18 ani, de-ar fi fost oarece genii, când apoi se împărțeau prin cancelarii ca scriitori. Cei extranei¹ puteau ieși după absolvire spre a continua școli mai înalte.

Peste numărul de 50 se mai primeau și alții, pe spesele părinților, cu deosebire de nobili maghiari și de armeni care veneau aici, mai ales pentru limba germană.

Pe la 1820-23 a încercat și Regimentul I de la Orlat a întemeia un asemenea institut, însă n-a căpătat concesiune, dar s-a dispus ca de aici înainte să e primească jumătate din elevi, adică 25, din Regimentul I, scurtându-se astfel Regimentul II, reducându-se numărul numai la 25. Cel dintâi transport de elevi de la Orlat s-a adus în 1826, între care a fost și prea demnul nostru bărbat, colonel baron David Urs, care dintre toți era cel mai bine făcut și cel mai frumos.

De la 1826-49, când s-a aprins institutul prin insurgenți, au frecventat aici 70 tineri de la Orlat. Astăzi din acest edificiu se află numai niște ruine triste.

Școala Normală de 1784 a fost în strânsă legătură cu institutul menționat și până la 1849 erau împreunate. Pe lângă cei 50 elevi era frecventată de un mare număr de școlari extranei ce locuiau prin case private și care veneau din toate părțile.

Dintre elevii acestei școli se acvira² nu numai pentru statul militar, dar pentru preoți, învățători, cantori, etc. Însuși regimentul de la Orlat a avut de aici mai mulți învățători, între care și 3 directori.

În anul 1817, luna lui august, a fost vizitată de împăratul Francisc I și de augusta sa soție Carolina care, întru aducerea aminte a donat la 1819 portretul lor pe seama institutului. Această împrejurare a dat motiv a se serba la 22 iunie în fiecare an, cu mare ceremonie, acea vizită. Ambele aceste icoane s-au nimicit la 1849 prăin insurgenți.

La 1838 a fost vizitată de arhiducele Ferdinand de Este și mai de toți episcopii românești.

Pe lângă Școala Normală s-a înființat la 1859, din fondul de montur al fostului Regiment românesc II de graniță, o preparandie, însă la 1868 această școală s-a mutat la Gherla nemaivoid a o mai susține grănicerii din fondul lor care avea altă menire, de a împărți stipendii și școlile

¹ Din afară, străini.

² Se recrutau, se alegeau.

Centenarul Școlii Normale din Năsăud

mai înalte.

La 1863 s-a înființat gimnaziul care s-a completat în 1871. Școlile triviale din Monor și Prundu Bârgăului s-au transformat în școli normale cu 4 învățători, iar cele din Sângeorgiu, Zagra și Telciu au mai căpătat câte un învățător. Afară de acestea, fiecare comună își are școala sa confesională. Iar comunele Sângeorgiu, Rodna, Maieru, Șanț, Ilva mare și Feldru au școli cu câte 2 învățători.

După datele ce s-au putut afla și folosi, între elevii acestei se numără:

2 generali, 4 coloneli, 1 vice-colonel, 11 maiori, 46 căpitani, 28 supralocotenenți, 13 furieri, 3 stegari, 3 vice-căpitani administrativi, 7 juzi administrativi, 4 subjuzi administrativi, 1 protonotar, 3 asesori orfanali, 4 magiștri poștali, 3 președinți judecătorești, 6 juzi regești, 1 oficial, 3 avocați, 9 canceliști, 8 doctori în medicină, 3 submedici, 4 perceptorii regești, 2 controlori, 3 oficiali, 1 canonic, 4 vicari foranei, 16 protopopi actuali, 3 protopopi onorari, 120 preoți, 22 profesori, 4 doctori în filosofie, 4 doctori în teologie, 22 învățători normali, 7 directori normali, 18 învățători triviali, 126 învățători elementari. Suma 517.

În această sumă nu sunt numărați notarii comunali și alții aplicați în alte ramuri ale vieții publice, precum meseriașii, neguțătorii, etc.

Acesta este sumarul discursului d-lui vicar.

Sperăm că domnia-sa va întregi acest studiu și-l va prevedea cu datele trebuitoare, cu fântânile de care s-a servit la compunerea lui, căci numai așa poate avea adevărată valoare științifică¹.

Fotografie din colecția Cornel Rusan

¹ Familia, Oradea Mare, anul XX, 1884, nr. 48, p. 576-577.

Biblioteca Societății de lectură „Virtus Romana Rediviva”

ANA-MARIA DEAK

Încă de la înființarea societății a fost prevăzută crearea unei biblioteci care să stimuleze creativitatea, și să susțină dezvoltarea intelectului. În statutele societății aprobate, de Ministerul de Culte și Instrucțiune Publică de la Budapesta în anul 1870, la capitolele XI și XII erau prezentate drepturile și îndatoririle bibliotecarului, rolul și modalitățile de susținere a bibliotecii. Conform acestora, biblioteca era susținută din veniturile societății, achizițiile de carte se făceau în funcție de nevoile „junimii studioase”, prioritatea aveau cărțile și publicațiile românești.

Atribuțiile bibliotecarului erau administrarea și organizarea bibliotecii, întocmirea evidenței tuturor cărților intrate sau împrumutate membrilor societății, elaborarea și prezentarea unui raport despre starea bibliotecii, la finalul anului. Cărțile erau împrumutate pe o perioadă de maxim o lună de zile¹.

Datorită unor suspiciuni privind desfășurarea unor activități cu caracter național în cadrul societăților, în baza Regulamentului Ministerului de Culte și Instrucțiune Publică din Budapesta, nr. 12.787 din 22 iulie 1876², activitatea societății de lectură a elevilor de la gimnaziul din Năsăud „Virtus Romana Rediviva” a fost înlocuită cu simple activități de bibliotecă. Astfel a luat naștere Biblioteca junimii studioase din Năsăud, în anul școlar 1876-1877.

Daniel Sânjoan, într-o scrisoare adresată conducerii gimnaziului, din 09.02.1877, reamintea rolul și importanța societății de lectură și a bibliotecii acesteia, pledând totodată și pentru reînființarea acesteia. „O altă împrejurare de mare importanță față de misiunea noastră de studenți, asemenea ne îndeamnă a ne interesa despre bibliotecă și întreaga avere a societății și acea împrejurare este lipsa cea mare de cărți de citire, cărți literare folositoare, care lipsă o simțim cu toată ocazia în școală și în afara școlii”³.

Bazele bibliotecii școlarilor au fost puse de Ioan Marte Lazăr, Grigore Moisil și Ioachim Mureșean care, împreună, au donat bibliotecii, în anul 1870, un număr de 33 de cărți, din fondurile societății mai cumpărându-se încă 6 cărți. Începând cu anul 1873 societatea elevilor a primit donații de la mai multe publicații precum: „Familia”, „Federațiunea”, „Albina”, „Transilvania”, „Gazeta Transilvaniei”, „Românul”, „Poporul”.

Din anul 1881 în bugetul societății au fost prevăzuți bani pentru achiziția de carte și s-au făcut primele abonamente la revistele „Familia”, „Convorbiri literare”, „Lira română”, „Calicul”, „Glumețul”, „Noua bibliotecă română”, „Columna lui Traian”, „Gazeta Transilvaniei”, „Tribuna”.

Augmentarea fondului de carte prin intermediul donațiilor a contribuit și la scăderea va-

¹ Virtus Romana Rediviva Societatea de lectură a elevilor liceului grăniceresc năsăudean – Contribuții documentare, ediție îngrijită de Simion Lupșan și Adrian Onofreiu, în Virtus Romana Rediviva, Năsăud, 2002, p. 55.

² Programa a VIII-a a gimnaziului superior român greco-catolic din Năsăud, Blaj, 1877, p. 25.

³ Virtus Romana Rediviva (...), p. 27.

Ana-Maria DEAK

lorii fondului documentar, în bibliotecă au intrat astfel și multe publicații, cărți de puțină însemnătate și în parte lipsite de valoare științifică și literară. Situația s-a schimbat odată cu donațiile făcute de Academia de Științe din București, Asociația pentru literatura și cultura poporului român, Societatea „Petru Maior” din Budapesta, Societatea „România Jună”, societatea I. M. Klain din Blaj¹.

Donații au făcut și personalitățile vremii, printre care amintim pe: Octaviu Barițiu (35 cărți), Ioan Marțian (41 cărți), vicarul Grigore Moisil (5 cărți), A P Alexi (11 cărți), , precum și elevii gimnaziului din Năsăud Vasile Hapca (3 cărți), George Bichigean (4 cărți), Deac Valentin (2 cărți), Dumitru Man (5 cărți).

În cursul anului 1884 toate cărțile din bibliotecă au fost rearanjate și inventariate, cele deteriorate fiind scoase din inventar. În urma acestei operațiuni, din cele 808 cărți, au rămas 452 cărți, 5 borșuri². Pentru facilitarea accesului elevilor la fondul de carte a fost amenajată și o sală de lectură. Programul de studiu era în zilele de luni, miercuri și vineri între orele 16-18 și duminica între orele 14-16.

S-a stabilit și o taxă mică, plătită de fiecare elev pentru fondul bibliotecii, necesară recondiționării cărților și revistelor vechi, cât și pentru achiziții noi.

În ședința din 2 octombrie 1887 s-a decis ca elevii să împrumute cărți diferențiat, în funcție de vârstă, pentru a evita supra solicitările. Cărțile puteau fi împrumutate între orele 15-16 astfel: luni, pentru elevii claselor a I-II-a, miercuri, pentru elevii claselor a III-IV-a, iar joi, pentru elevii de gimnaziu, din clasele superioare. Conform deciziei biroului reuniunii, elevii din gimnaziul inferior nu aveau acces la cărți din biblioteca reuniunii.

În anul 1888, când biblioteca s-a mutat în noul edificiu din cadru gimnaziului din Năsăud, avea un număr de 590 de cărți școlare (în principiu manuale și 752 cărți de lectură. Majoritatea cărților din bibliotecă erau lucrări literare aparținând marilor clasici români, lucrări lingvistice, de geografie, istorie, studii de matematică, chimie, anatomie, etc³.

În 1889, a fost elaborat Normativul pentru administrarea fundațiilor și depozitelor gimnaziale. În conformitate cu prevederile acestuia s-a constituit, între altele, și Fondul pentru biblioteca societății școlarilor gimnaziali al cărui scop era procurarea de cărți de citit și reviste. Creat pentru procurarea de cărți literare pentru elevii gimnaziului și pentru a oferi premii celor mai bune „operate”⁴ ale membrilor societății.

Anual, suma destinată achizițiilor de carte a crescut, în anul 1881/1882 fiind de 400 de florini. Conform prevederilor Regulamentului pentru administrarea fondului bibliotecii și societății școlarilor de la gimnaziul superior român din Năsăud, aprobat prin Ordonanța nr 33799 din 24 iulie 1895 , emisă de Înalțul Minister de Culte și Instrucțiune Publică⁵ acest fond era creat pentru achiziționarea cărților, revistelor de specialitate, manualelor școlare necesare elevilor în procesul de învățământ. Acestea urmau a fi distribuite gratuit școlarilor săraci.

De asemenea, se sublinia importanța recompensării activităților deosebite ale elevilor prin intermediul premiilor, în bani și cărți. Membrii acestui fond erau toți elevii gimnaziului din Năsăud.

Acest fond era administrat de directorul gimnaziului care avea datoria de a supraveghea

¹ Conform rapoartelor publicate în „Anuarul gimnaziului superior greco-catolic român din Năsăud” din perioada 1877-1907.

² Reviste.

³ Raportul al XIX-lea despre gimnaziul superior greco-catolic român din Năsăud, Brașov, 1888, p. 23-24.

⁴ Lucrări.

⁵ Raportul al XLIII-lea despre gimnaziul superior greco-catolic român din Năsăud, Bistrița, 1906, p. 7-11.

Biblioteca Societății de lectură „Virtus romana Rediviva”

colectarea taxei de membru, în valoare de 2 coroane pe an, precum și diferite amenzi în cazul folosirii necorespunzătoare a cărților din biblioteca societății. În cazul desființării acestui fond întreaga avere era trecută în proprietatea fondului central școlar al Gimnaziului din Năsăud. Acest regulament a intrat în vigoare începând cu anul 1903.

S-au acordat și 2 premii, în valoare de 3 taleri elevilor Morariu Valeriu și Leon Scridon. Începând cu anul 1882 s-au acordat câte 10 premii, distribuite pe două categorii, premiul întâi, în valoare de 4 taleri și premiul al doilea, în valoare de 2 taleri. Lucrările elevilor erau din 5 teme mari: limba maternă, limbi clasice, istorie și geografie, religie și filosofie, științele naturii.

O nouă împărțire a bibliotecii a avut loc în anul 1907¹ când s-au creat 7 secțiuni în funcție de vârsta elevilor și nivelul lor de cultură, fiind denumite generic despărțăminte.

Primul despărțământ avea un număr de 142 opuri², în valoare de 90 de florini, 72 cruceri. Cuprindea cărți necesare clasei întâi.

Despărțământul al doilea avea 126 opuri, în valoare de 144 florini, 90 cruceri. Cărți necesare clasei a II-a.

Despărțământul al treilea avea 128 opuri, în valoare de 183 florini, 76 cruceri. Cărți necesare clasei a III-a.

Despărțământul al patrulea avea 196 opuri, în valoare de 244 florini, 14 cruceri. Cărți necesare clasei a VI-a.

Despărțământul al cincilea avea 624 opuri, în valoare de 1054 florini, 85 cruceri. Cărți necesare claselor a V-VI-a.

Despărțământul al șaselea avea 1468 opuri, în valoare de 3990 florini, 77 cruceri. Cărți necesare clasei a VII-VIII-a.

Despărțământul de ajutoare cu 289 manuale și dicționare, 289 volume, în valoare de 1093 florini, 82 cruceri, se ofereau cărți și manuale elevilor săraci.

Bibliotecarii societății elevilor Virtus Romana Rediviva erau aleși pe o perioadă de un an, cu posibilitatea de a fi realeși. Candidații la funcția de bibliotecar trebuiau să îndeplinească câteva condiții: să fie membri ai societății, să urmeze cursurile gimnaziului din Năsăud, să fie în clasa a șasea sau a șaptea, să aibă un comportament corespunzător atât în școală, cât și în afara acesteia. Începând cu anul 1889 a fost introdusă și funcția de vice-bibliotecar.

Atribuțiile bibliotecarului, cât și cele ale vice-bibliotecarului, erau de a se ocupa de organizarea, administrarea fondului documentar, de a face propuneri privind noile achiziții, de a face propuneri pentru recondiționarea cărților vechi.

¹ Raportul al XLVI-lea despre gimnaziul superior greco-catolic român din Năsăud, Bistrița, 1909, p. 72-76.

² Volume.

Marțian Zegrean din Salva - Necrolog

Marțian Zegrean, căpitan cezaro-regesc în pensie, a repausat în 17 februarie 1878, în etate de 48 ani, după un morb îndelungat în opidul Năsăud. Pe repausatul, pe lângă mama sa Floarea, fratele său Avacum, surorile sale Nastasia, Gaftona și Ludovica, îl deplâng numeroase rudenii.

Căpitanul în pensie Marțian Zegrean, un vechi ostaș, unul din bravii din 1848 de la batalionul ce a câștigat medalia cunoscută, unică în toată armata austriacă ce se afla la regimentul 50, a fost înmormânta în 16 februarie 1878 în Năsăud.

La înmormântare a participat o cunună frumoasă de inteligență militară și civilă din loc și jur; apoi o mulțime de țărani din loc și jur, toți distinși cu decorații pentru bravurile militare. Tinerimea studioasă a pus o frumoasă cunună pe sicriul defunctului cu inscripția „Junimea studioasă în semn de stimă”. D-l profesor Maxim Pop a rosti o vorbire foarte frumoasă, prin care a accentuat greutățile stării militare și însemnătatea acesteia.

În fruntea conductului a mers flamura batalionului I cu o copie de la medalia memorată, apoi vechea muzică grănicerească din timpul militarizării.

Un frumos și mișcător spectacol fu la reîntoarcerea de la mormânt, când soldații cei bătrâni de la 1848 s-au grupat în jurul flamurii și au petrecut-o în cea mai frumoasă ordine până la biserica românească, unde se va conserva. Era mișcător a privi pe acești veterani plini de viață și energie. Am văzut cu ochii la un bătrân ofițer curgând lacrimi din ochi când a văzut acea trupă. Sper că un camarad de-a lui Zegrean îți va trimite o biografie mai largă.

Căpitanul Marțian Zegrean, născut în Salva (dintr-o comună cu Ignat), a luat parte cu regimentul grănicer sub comanda lui Urban la luptele din 1848/1849.

În anul 1866, la Custozza, a fost Zegrean în calitate de Proviantoffizier și s-a distins prin executarea oficiului său pentru procurarea proviantului¹, parte și prin rechiziții în modul cel mai însemnat. Pe câmpul de război, pe la toate departamentele, Zegrean, sub împrejurările cele mai grele, totdeauna la timpul destinat, le trimitea proviant așa încât soldații noștri n-au dus lipsă de mâncare și băuturi niciodată. Motivele lui Zegrean ca referințe erau „O măsură mai mare, căci ficiorii flămânzi și setoși nu se pot bate”. Prin aceasta și-a câștigat Zegrean o memorie în regiment neuitată și din gurile colegilor săi au rămas pentru totdeauna observările: „der Martin war ein ausgezeichnete Proviantoffizier, denn wir und unsere Leute, haben Alles in Abundanz gehabt”². În timpul de pe urmă, în Alba Iulia, căzu într-un morb nervos, mai târziu suferi și de plămâni (hetică) și se pensionă. Acasă, la Salva, nu se putu duce din cauza lipsei de comodități și pentru alte neajunsuri, cu după propunerea generosului său amic, a căpitanului Purceilă, se duse în cortel la el în Năsăud unde, mai târziu, veni și căpitanul Popițianu. Acolo, sub ochii amicilor săi ci care, în timpuri bune și rele, au împărțit bucuria și durerea, și-a dat sufletul în mâna Creatorului³.

¹ Provizii, alimente pentru armată.

² Marțian a fost un excelent ofițer de provizii, pentru că noi și oamenii noștri aveam totul din abundență.

³ *Observatorul*, Sibiu, anul I, 1878, nr. 13, p. 3-4.

Popas într-un sat din Ardeal

EMIL BOȘCA-MĂLIN

**Un popă de demult și o întâmplare de acum.
De la Mediaș la Blaj într-o căruță**

Având un drum zilele trecute până pe la Mediaș, am zăbovit într-o comună din apropierea hotarului timp de vreo câteva ceasuri. Era o vreme frumoasă, cu colb de soare primăvărat, cu muguri de iarbă verde și mătășoare de salcie. Pământul brazdelor era dulce și moale, ca vorba țăranilor priponiți pe răzor să mă măsoare pe mine ce stam așezat pe loitra unui car tras de bivoli.

Nu știu ce s-or fi socotit țăranii aceia văzând în car un surtucar în haine mototolite și cu tașcă de piele sub braț lângă albul cămășii lui badea Vasile a Pripasului; eu dam cu socoteală că mă cred dascălul cel nou din sat ce abia și-a văzut școala și a plecat la oaste, ori... poate receptorul. Greșeam însă. Unul de pe marginea ogorului strigă:

- Hăi, mă bade Văsălie! Stăi puțin.

Și am stat.

S-a apropiat unul de car, apoi a început a mă descoase cu întrebările ca un șef de post:

- Di unde ești 'niata?

- De departe, spune eu.

- Di unde?

- De la Năsăud de naștere...

- Phii!!

Se scărpină la ceafă, puse două degete în gură și începu a fluiera cu fața întoarsă spre ogor, ca un haiduc. Pesemne a chemat pe cineva, că de după un răzor apărură un om și un câine. I-a ieșit înainte și am auzit că spune:

- Aiestă-i!

Badea Vasile a Pripasului, pe care-l rugasem să mă lase în car până la marginea Blajului, se uita la mine, când cu un ochi când cu celălalt, scuturând parcă a ciudă din surtucul de lână azvârlit pe umeri. Se vede că mă bănuia și el a ceva. Eu, păcatele mele, neștiindu-mă cu nimic pătat, mă uitam cu mirare, ba la el, ba la cei doi care se apropiau șușotind.

Când a fost așa ca la un stânjen bun de mine, cel cu câinele se repede cu vorbă bună gata să-mi sărute mâna:

- Blagoslovește părinte și mai sărutam dreapta.

Începeam să pricep ceva-ceva. Dar creștinul nu mă sloboza din vorbă:

- Cum ai venit părinte?

- ...?!

- Ți s-a întâmplat ceva?

- ...?!

- Thiii! Las că te vedem noi prăpădit la față...

Un popă de ieri

Oamenii așteptau un popă și m-au luat pe mine drept acela. N-a venit noul păstor, pentru că până la „poporan” a avut de trecut peste „întâmplări” care povestindu-mi-se m-au amuțit de

Emil BOȘCA-MĂLIN

actele bătrâne despre care vorovesc hrisoavele ardelene, arătând lupta ce a dus-o biserica pentru păstrarea legii străbune.

Se spune, adică, în cartea despre „Suferințele și întâmplările îndurate de popa Tunsu” (Lupaș: *Cronicari ardeleni*, vol. I, Ramuri – Craiova), că numitul popă a dat început tulburării între mocani, a plecat prin leatul al 18-lea pe Mureș în sus de au întărit pornirea contra stăpânirii.

Și scrie cronica:

De unde precum și din fire era un om inimos și îndrăzneț, mâniindu-se, au venit varghia (județul) Turdei și fiind în Sâmpetru târg mare de țară, acolo în târg făcându-și chip de amvon înalt, au început a propovădui cu batjocură încă de străini, – cum mi-au spus aceia cei care au fost de față asculta ca pe un sfânt, precum îl și numea încât deregătoarele varmeghiei¹, fibirăul (pretorul), vicișpanul (subprefect) și alții fiind acolo în târg nu cutezau să-i facă alta, fără au trimis două solgăbirău² la dânsul, să-l întrebe cu ce putere face aceasta, cărora, cu batjocură, le-au răspuns.

Și întorcându-se pe noapte la protopopul Gheorghe de la Târgu Mureș și fișpanul³ sculând cătane împărătești și alții, au mers în noaptea aceea ca să-l prindă. Acolo mergând așa zișii cu cătanele care, cum mi-a spus Endeș Peter, au fost cu numărul 20, și cu ceilalți pe casa, s-au întâmplat și moarte, că tocmai stăpânul casei fu împușcat. Vestea așa a ieșit, că protopopul Daniil l-a împușcat, pentru că protopopul Daniil purta pistoale în vremile acelea. Ci mai sus pomenitul solgăbirău, care și acolo a fost de față, măcar că acuma era cu mânie asupra d-lui protopop Daniil, totuși odată aducându-i eu aminte, că oamenii așa vorbesc că protopop Daniil să fi împușcat pe nemeșul acela, când fu prins Tunsu, îmi răspunse că nu e adevărat, ci o cătană a slobozit din tindă pușca asupra lui, nu după alt semn, fără după graiul lui, care striga din casă, fiind ușa deschisă și sigur după acest semn trecând plumbul prin scândura ușii, măcar că erau mai mulți oameni în casă, au nimerit tocmai la stăpânul casei.

Se duseră cu robul la vale, fără primejdie, până în sat Apafaia la baronul Husar. Fișpanul nu vru să-l primească, zicându-le: duceți-vă cu el de la mine. De aici se duseră cu robul spre Mureș în jos până la orașul Târgu Mureș ca să-l dea acolo în mâinile cătanelor celor din cetate.

Primind fiind robul în cetate, fu după aceea petrecut până în Beciu. De acolo, cu vremea scăpă mai vârtos prin mijlocirea românului consilier Gaia.

Așa s-a întâmplat cu popa acela de demult despre care vorbește cronica.

Eu am luat trenul și m-am întors a doua zi în capitală.

Am venit cu povești multe și adevărate și cu amintirea clopotelor umile de țară ce trăgeau-trăgeau ca a vreme rea.

Cântau tare pentru pământul darnic, dar neiertător al Ardealului⁴.

¹ Comitat, județ, ținut.

² Funcționar din fosta administrație austro-ungară.

³ Prefect la unguri.

⁴ *Curentul*, București, anul XVI, 1943, nr. 5467, p. 5.

COMUNISM

Ascensiunea lui Justinian Marina și îndepărtarea lui Irineu Mihălcescu prezentate în memoriile lui Dudu Velicu și în ziarul *Tribuna Românească*

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Atacul la adresa mitropolitului Irineu Mihălcescu a continuat. De data aceasta au trecut la acuze din cele mai grave: viață de desfrâu, netrebnic pângăritor, înzestrarea amantei cu banii bisericii și amoruri nelegiuite. Toate acestea ca să-și atingă țelul final Justinian Marina, de a ajunge mitropolitul Moldovei, continuându-se în ziarul *Tribuna Românească* seria de articole defăimătoare. Toate acestea sub semnătura conjudețeanului său Alexandru Olteanu. Continuăm să vă prezentăm acele articole denigratoare la adresa mitropolitului Irineu Mihălcescu.

Viața de desfrâu a mitropolitului Irineu Netrebnicul pângăritor al altarului lui Iisus și-a înzestrat amanta din banii bisericii Amorurile nelegiuite ale unui mitropolit fără rușine și fără teama de Dumnezeu

În numărul trecut al ziarului nostru am arătat încercările făcute de unii interesați de a întârzia sancționarea mitropolitului Irineu Mihălcescu al Moldovei. Omul care a furat odoarele Palatului Mitropolitan din Iași, omul care a tolerat jefuirea averii Sfintei Mitropolii, omul netrebnic care din fața Altarului propovăduia în cetatea ieșeană cuvântul lui Christos, iar la București își întreținea o costisitoare amantă, omul acesta căzut pe ultima treaptă a desfrâului continuă să batjocorească numele de creștin, fără ca autoritățile superioare să fi luat vreo măsură de sancționare.

Suntem astăzi în posesia unor documente zdrobitoare care vor arăta nu numai degradarea morală în care a ajuns un netrebnic slujitor al Bisericii, ci și manevrele utilizate de apărătorii lui pentru a întârzia dreapta pedeapsă ce i se cuvine. Sunt complicități surprinzătoare, sunt personalități de frunte care s-au compromis, pretându-se la cele mai meschine manopere pentru salvarea unui ticălos. Mitropolitul Irineu trebuie alungat cu biciul din biserică pe care a pângărit-o, el trebuie să fie caterisit pentru destrăbălata viață pe care a dus-o și pedepsit cu ani de temniță pentru furturile pe care le-a săvârșit, ca un borfaș de rând. Dar odată cu el trebuie sancționați toți cei ce-au căutat să-i acopere nelegiuirile, indiferent de treapta socială sau ierarhia religioasă în care s-ar afla.

Pentru purificarea bisericii, pentru apărarea Sfintei Ei autorități, noi îi vom demasca pe toți. Vom arde cu fierul roșu cangrena, pentru a salva trupul sănătos al Bisericii Ortodoxe Române.

Viața de desfrâu a mitropolitului Irineu

Înainte de a da publicității numele celor care se transformă în complici ai mitropolitului Iri-

Alexandru DĂRĂBAN

ne, să arătăm în toată dezgustătoarea ei goliciune viața de desfrâu pe care a dus-o ani de-a rândul acest nelegiuitor pângăritor al Credinței și Bisericii străbune.

Suntem prin anul 1933. Cu 14 ani în urmă, mitropolitul Irineu era pe atunci numai preotul și profesorul Ioan Mihălcescu, paroh al bisericii Amzei din București. Printre enoriașii săi, preotul Mihălcescu cunoaște și pe Chiriachița Pesseacov, născută Petreanu, soția unui inginer. Chiriachița executa broderii artistice pentru a-și ajuta soțul, care se zbătea din greu în anii aceea de criză.

Sub pretextul unor reparații pe care Chiriachița trebuia să le facă hainelor sale preotești, preotul Ioan Mihălcescu pătrunde în casa inginerului Pesseacov, devenind – în scurt timp – un intim al casei. Soțul privea cu ochi buni prietenia unei fețe bisericești și a unui cărturar de talia profesorului Ioan Mihălcescu, fără să bănuiască adevăratul scop al deselor vizite pe care le făcea preotul.

Deși căsătoriți de 14 ani, soții Pesseacov nu avuseră nici un copil. După intrarea preotului Mihălcescu în casa lor, soarta le binecuvântează căminul cu un prunc: în 1936 Chiriachița naște o fetiță care primește numele de Carmen Constanța Mugurel și este botezată de însuși preotul Mihălcescu, devenit între timp Arhiereu-vicar al Sfintei Patriarhii.

După nașterea copilei, sub pretext că vrea să-și vadă „fina”, Irineu vine din ce în ce mai des în casa inginerului Pesseacov. Doamna Chiriachița Pesseacov, născută Petreanu, devenise amanta înaltului prinț al Bisericii. Deși numit episcop-locotenent al Eparhiei Râmnicul Vâlcei-Noul Severin, vlădica Irineu vine deseori de la Râmnicul Vâlcea cu mașina, poposind direct în casa amantei sale. Cei doi tomnatoci și nelegiuiți îndrăgostiți își asiguraseră complicitatea d-rei Venera Petreanu și al lui Teodor Petreanu, sora și fratele Chiriachiței. Singurul care – ca de obicei – nu știa nimic era soțul.

Mitropolitul Irineu își înzestrează amanta

Îndrăgostit de farmecele trupești ale coanei Chiriachița, mitropolitul¹ Irineu renunță la orice rușine, la orice teamă de disprețul oamenilor și de pedeapsa lui Dumnezeu și pornește să adune cât mai mulți bani, pentru a satisface pretențiile din ce în ce mai mari ale amantei sale.

Veniturile sale sunt insuficiente, curtezana cere mereu mai mult. Mitropolitul începe să confunde averea Bisericii – pe care era pus să o chivernisească – cu punga sa proprie.

În 1939 dă amantei sale bani pentru a-și cumpăra o fermă în comuna Colentina, satul Pipera-Tătărani. Soțul este încunoștințat că banii pentru cumpărarea fermei provin din vânzarea broderiilor lucrate de soția sa și din veniturile sorei acesteia, d-ra dr. Venera Petreanu.

Din averea Episcopiei Râmnicului-Noul Severin și a Mitropoliei Moldovei se înalță la pipera o vilă elegantă și o bogată fermă.

Mitropolitul desfrânat și hoț, cheltuie bunurile Bisericii ca să-și înzestreze amanta. Din averea Sfintei noastre Biserici, el înalță casă de desfrâu pentru nelegiuirea lui patimă.

Și omul acesta netrebnic trebuind să cârmuiască Mitropolia Moldovei!

Spre rușinea și indignarea drept-credincioșilor din întreaga țară²!

Scandalul iscat privind mitropolitul își continua cursul în „Tribuna Românească” sub titlul „Fostul soț al amantei mitropolitului Irineu acuză”, unde ierarhul era acuzat ca fiind spărgător de case (familie) și de cinism.

Impresionanta mărturie a inginerului Pesseacov și imoralitatea mitropolitului desfrânat

¹ Tribuna Românească, București, anul II, 1937, nr. 130, p. 1.

² Ibidem, p. 2.

Ascensiunea lui Justinian Marina și îndepărtarea lui Irineu Mihălcescu prezentate în memoriile lui Dudu Velicu și în ziarul „Tribuna Românească”

Amănuntele pe care le-am publicat ieri cu privire la felul în care mitropolitul Irineu a pătruns în casa inginerului Pesseacov, izbutind în scurt timp să transforme pe soția acestuia în amanta lui, a produs o deosebită senzație și o profundă indignare în opinia publică.

Apucăturile de tomnatic Don Juan ale netrebnicului mitropolit revoltă pe orice om de bună credință, pe orice cetățean cinstit. Morala publică se simte insultată, iar sentimentul de respect al tuturor față de înaltele fețe bisericești, batjocorit.

Acuzații grave aduse de fostul soț al Chiriachiței Petreanu

Mitropolitul Irineu nu s-a nu s-a mărginit să necinstească în modul cel mai josnic căminul inginerului Pesseacov, în care el fusese primit și ospătat de atâtea ori. L-a despărțit pe soț de soția sa și de copila sa, i-a distrus fericirea, aruncându-l în ghearele deznădejdi.

Nelegiuitul pângăritor de cămine și de altare se socotea la adăpost de orice surpriză. Pe inginerul Pesseacov îl credea un om înfrânt, un om zdrobit de înalta sa autoritate.

Dar inginerul Pesseacov trăiește. El se ridică astăzi din deznădejdea și disperarea lui morală și acuză. Acuză pe omul netrebnic care i-a distrus liniștea casei și i-a răpit fericirea vieții. Acuză pe mitropolitul Irineu.

Iată declarația scrisă și semnată de nefericitul soț, care țintuiește la stâlpul infamiei mârșava faptă a mitropolitului:

„Din căsătoria mea cu Chiriachița Petreanu s-a născut o copilă cu numele de Carmen Constanța Mugurel. Pentru botezul acestei copile s-a oferit mitropolitul Irineu, pe atunci – în anul 1936 – vicar al Sfintei Patriarhii.

Mitropolitul Irineu venea de mult în casa noastră încă de pe când era preot la Biserica Amzei. De la botezul copilei mele, sub pretext că vrea să vadă copila, venea foarte des în casa noastră, arătând o afecțiune mare față de copilă și mama ei, Chiriachița Pesseacov, soția mea. N-am bănuț că această afecțiune ar putea avea și alte urmări, mai ales că era o față bisericească și apoi și profesor universitar de teologie. Lua mai întotdeauna masa la noi, se împrietenise așa de mult de noi, că era considerat ca în familie. De multe ori, când veneam sera târziu de la serviciu, îl găseam la mine în casă, nebănuind că s-ar putea întâmpla ceva nelegiuit în familia mea.

După o bucată de vreme, am observat o neexplicabilă răceală din partea soției mele față de mine. Cu timpul, eu am devenit un fel de străin în casa mea, nemulțumirile creșteau mereu în familie, iar eu am ajuns un tolerat în propria mea casă. În anul 1939, soția mea a intentat acțiune de divorț împotriva mea”.

Mitropolitul Irineu, spărgător de case

„Văzând unde ajung lucrurile – continuă îndurerat inginerul Pesseacov – m-am adresat în mai multe rânduri verbal și prin scrisori

P. S. Irineu, rugându-l să împăciuiască lucrurile pentru liniștea care trebuia să domnească în căminul meu și, mai ales, în vederea bunei creșteri ce trebuia să se dea copilei mele, pentru fericirea ei.

Dar, mitropolitul Irineu în loc să aplaneze conflictul familiar după cum îl rugasem, dimpotrivă, se transformă în potrivnicul meu și în îndrumătorul soției mele, pe noua cale a scandalului pe care apucase. Mergea chiar pe la judecători și tribunale, în persoană, depunând – ca informator – declarații neadevărate împotriva mea. Așa, spre exemplu, fosta mea soție a adus martori în procesul de divorț pe mitropolitul Irineu și pe nepoții săi: preotul N. Dragomirescu, Cuza și Constantin Mihălcescu.

Alexandru DĂRĂBAN

Toate aceste manifestări ale mitropolitului Irineu și amestecul său interesat în familia mea, a dus la distrugerea căminului meu, ademenindu-mi soția să-și uite datoriile sale de mamă și soție, contribuind prin fapta sa nelegiuită să-mi strice liniștea casei mele și fericirea copilei, pe care a lipsit-o de dragostea și îngrijirea unui tată”.

Cinismul mitropolitului desfrânat

Și nefericitul soț și părinte, continuă impresionanta sa mărturie, aruncând o nouă lumină asupra cinismului cu care mitropolitul Irineu își ascundea adevărata lui josnicie sufletească.

„În casă la mine, când venea, mitropolitul Irineu aducea vorba¹ și făcea haz de diferitele aventuri amoroase ale unor înalte fețe bisericești, probabil pentru a-și scuza și ușura mârșava lui purtare față de familia mea. Toate acestea erau un joc pentru ca să-mi adoarmă atenția și să nu observ cruda și dezgustătoarea realitate”

Și inginerul Pesseacov își încheie declarația cu o dureroasă prezentare a dramei sufletești pe care a trăit-o și o trăiește:

„Situția mea, astăzi, destul de tristă și amărâtă, fără soție și copil, fără cămin, încât de multe ori îmi trecea prin minte să-mi pun capăt zilelor ca să sfârșesc acest calvar! Și când mă gândesc că toate aceste suferințe au provenit din purtarea mitropolitului Irineu care, amestecându-se în familia mea, mi-a stricat casa! M-am recules, însă lăsând ca Bunul Dumnezeu să răsplătească odată fapta acestei înalte fețe bisericești care pângărește Biserica.

Numele său de Irineu, deși înseamnă „împăciuitorul”, el s-a dovedit a fi mai de grabă „seducătorul”. De fapt, fosta mea soție este mai puțin vinovată decât mitropolitul Irineu care, pentru satisfacerea poftelor sale trupesti putea găsi destule femei libere, fără a căuta să distrugă căminul altuia”, își termină inginerul Pesseacov impresionanta sa declarație.

Iată personalitatea morală a mitropolitului Irineu! Iată pe pângăritorul Bisericii în toată dezgustătoarea lui imoralitate.

Și, totuși, netrebnicul continuă să necinstească Biserica. Iar complicii lui se străduiesc să-l salveze².

Alexandru Olteanu și-a continuat serialul din gazetă care avea ca scop defăimarea mitropolitului Irineu Mihălcescu. S-a referit în continuare la „scandaloasa viață a mitropolitului” care întreținea cu banii bisericii „amanta”.

Casa desfrâului de la Pipera Cum și-a înzestrat mitropolitul Irineu amanta Averea bisericii trimisă la ferma amantei Locul de destrăbălare al mitropolitului

Impresionanta declarație a fostului soț al Chiriachiței Petreanu, pe care am publicat-o în numărul de ieri al ziarului nostru, a produs o profundă indignare în rândurile cititorilor. Tragedia unui om lăsat, după 15 ani de căsnicie, fără cămin și fără copil, numai din cauza mitropolitului Irineu, care a știut să-i fure soția, făcându-și-o amantă, revoltă pe orice om de bună credință.

Cuvintele sincere și îndurerate ale deznădăjduitului soț, cutremurătoarea lui mărturie că a încercat deseori să-și curme zilele, aruncă de pe fața mitropolitului Irineu masca pe care o poartă, scoțând la iveală chipul hidos al desfrânatului și al pângăritului de cămine. Un om de rând, un laic, dacă se face vinovat de asemenea fapte primește oprobriul și condamnarea societății; iar o înal-

¹ Idem, nr. 131, p. 1.

² Ibidem, p. 2.

Ascensiunea lui Justinian Marina și îndepărtarea lui Irineu Mihălcescu prezentate în memoriile lui Dudu Velicu și în ziarul „Tribuna Românească”

tă față bisericească, deși se bălăcește în mocirla patimilor, deși întinează cu noroiul preacurviei sfintele veșminte pe care le poartă, este lăsat să conducă cea mai curată și cea mai sfântă instituție din câte are țara noastră: Biserica.

Indignarea creștinilor ortodocși de pretutindeni este legitimă; revolta lor față de nepăsarea forurilor superioare care erau datoare să sancționeze cu severitate asemenea grave abateri de la morala creștină și de la îndatoririle cinului călugăresc făcute de mitropolitul Irineu, este justificată. Noi înșine suntem indignați că – datorită nepăsării acestor foruri – am fost obligați să pornim o luptă în care tot ce dezvăluim zi de zi, ne revoltă și ne îndurerează sufletele. N-am crezut nici noi că putregaiul și mocirla sunt atât de întinse. Nu ne-am închipuit niciodată că mitropolitul Irineu – cel care fusese cândva apreciatul cărturar și profesor I. Mihălcescu – a putut coborî atât de jos pe scara degradării.

Și totuși adevărul este mai crud, mai dureros decât l-am înfățișat până acum.

Mitropolitul Irineu își înzestrează amanta

Dar mitropolitul Irineu nu s-a mărginit numai să fure soția inginerului Pesseacov, nu s-a mulțumit numai cu dezgustătorul său succes tomnatic Don Juan și nu s-a declarat satisfăcut cu ticăloșia care o săvârșise necinstind casa unui prieten, care-l primise cu brațele deschise și-l respectase ca pe o cuvioasă față bisericească.

Galant – că toți bătrânii căzuți pradă unor asemenea patimi – mitropolitul Irineu s-a oferit să-și înzestreze amanta. I-a oferit, cu dărnicie de nabab, o fermă la marginea Bucureștilor.

Pe vremea când era numai vicar al Sfintei Patriarhii, actualul mitropolit a colindat – însoțit de amanta lui – împrejurimile capitalei, pentru a găsi și cumpăra terenul necesar fermei.

Însuși actul de vânzare-cumpărare a fost redactat de avocatul adus de mitropolit, în prezența acestuia, iar vila s-a construit după planul făcut cu avizul mitropolitului.

Deși, între timp, fostul vicar al Sfintei Patriarhii ajunsese episcop locotenent al Episcopiei Râmnicul-Noul Severin, n-a renunțat la amantă și la construirea casei desfrâului de las Pipera. Veneau deseori de la Râmnicu Vâlcea cu mașina direct la fermă, unde supraveghea lucrările de construcție a vilei.

Știa bine ce destinație are vila aceasta; el, chiriarhul Irineu, prinț al Bisericii, n-a pregetat să pângărească Biserica, oficiind în sfintele veșminte taina sfințirii apei, la punerea temeliei. Nelegiuitul, chema harul lui Dumnezeu peste casa care¹ avea să adăpostească pe amanta lui și desfrâul lui.

A sădit primul pom în grădină și a tras cu plugul prima brazdă!

Romantic, mitropolitul Irineu își clădea, sub scutul înaltului său rang bisericesc, lăcașul destrăbălării lui, casa bălăcirii lui în noroiul celui mai abject păcat.

Averea mitropoliei trimisă la ferma amantei

La această fermă trimite mitropolitul Irineu o parte din lucrurile jefuite din averea Sfintei Mitropolii a Moldovei. Aici sunt tănuite obiectele de preț furate din palatul mitropolitan din Iași de Teodor Petreanu, fratele amantei mitropolitului Irineu; aici sunt aduși de mitropolit călugării de la mănăstirile moldovene să slujească în calitate de servitori pe Chiriachița; aici ajung animalele de la moșiile Sfintei Mitropolii și tot aici s-a găsit și canapeaua din dormitorul regal al palatului.

Averea Bisericii trece în mâinile acestei femei fără rușine. Slujitorii lui Christos sunt trimiși

¹ Idem, nr. 132, p. 1.

Alexandru DĂRĂBAN

să slujească unei desfrânate.

Această cutremurătoare pângărire a Bisericii, această josnicie strigătoare la cer nu poate rămâne nesancționată¹.

„Cine sunt zarații Bisericii?” își intitulează noul articol redactorul, însărcinat cu defăimarea mitropolitului Irineu Mihălcescu. Prin acest articol așteptau un răspuns cinstit din partea unor oameni de rea credință și falși apărători ai Bisericii, se întrebau dacă a furat sau n-a furat și încheind cu rânduri care se refereau la imoralitatea mitropolitului. Totodată este prezentată o luare de apărare a mitropolitului de către redacția foii „Viața Creștină” din Cluj.

Cine sunt zarații Bisericii?

Un răspuns cinstit unor oameni de rea credință și unor falși apărători ai Bisericii

Lupta noastră pentru purificarea Bisericii de elementele care o compromit și îi subminează autoritatea și campania de demascare a scandaloasei situații de la Mitropolia Moldovei au avut un deosebit răsunet în opinia publică. Cetățeni de bun simț și bună credință urmăresc cu legitimă indignare întârzierea cu care autoritățile competente se sesizează de o stare de lucruri alarmantă și dăunătoare. Dar odată cu revolta opiniei publice față de putreziciunea și mocirla care se dovedește a exista în dosul unor ziduri sfinte, în dosul unei instituții de mare autoritate morală, se ivesc și stânghere voci de protest împotriva acțiunii noastre de purificare.

Ciudat este faptul că acele răzlețe și protestatoare glasuri pornesc tocmai din rândurile slujitorilor Altarului, care – departe de a se uni în această grea luptă de restabilire a prestigiului Bisericii – se arată foarte avizați în a ascunde cât mai bine fărădelegile și josniciile, jafurile și imoralitatea, spre a păstra în ființa sfintei Biserici puroiul mortal al decadenței și al degradării. Noi cerem extirparea focarului de infecție, pentru salvarea întregului organism, ei se străduiesc să păstreze cangrena, periclitând existența însăși a Bisericii.

Apărătorii de rea credință ai pângăritului

De la Cluj, un cititor constant al gazetei noastre, ne trimite revista religioasă „Viața Creștină”, în care a apărut un lung articol cu cazul mitropolitului Irineu, pe care redacția îl intitulează „Cine sunt zarații bisericii?”. Autorii articolului – fiindcă el este semnat de întreaga redacție a „Viații Creștine” se „indignează” cu rea credință de acuzațiile pe care noi le-am adus netrebnicului mitropolit de la Iași și încearcă să arate că ele sunt mai puțin grave decât am crezut noi.

Anonimii avocați ai mitropolitului Irineu se supără că noi l-am numit pe șeful Bisericii Ortodoxe Moldovene „martor mincinos”, dar uită să precizeze că tot noi am publicat și propria scrisoare a mitropolitului în care acesta minte, susținând că fratele amantei sale, banditul Teodor Petreanu, „n-a avut nimic de-a face cu intenția palatului mitropolitan”, când comisia de anchetă a constatat din numeroasele declarații și acte că acest Petreanu a jefuit o mare parte din bunurile palatului. Cu vădită lipsă de onestitate, redactorii foii clujene trec cu vederea și faptul că același mitropolit a declarat că o canapea de pluș maron, din dormitorul regal al palatului a fost pierdută în gara Piatra Olt în timpul evacuărilor și că, numai după câteva zile, canapeaua s-a găsit în casa amantei sale de la Pipera. Mai putem preciza, pentru lămurirea naivilor noștri confrăți de la „Viața Creștină”, că suntem în posesia a două declarații scrise și semnate de mitropolitul Irineu, în procesul de divorț al amantei lui, care se dezmințe singur, anulând cu o declarație pe cealaltă. Asemenea fapte, săvârșite de un cetățean de rând, frizau codul penal și autorul lor și-ar fi primit

¹ Ibidem, p. 2.

Ascensiunea lui Justinian Marina și îndepărtarea lui Irineu Mihălcescu prezentate în memoriile lui Dudu Velicu și în ziarul „Tribuna Românească”

de mult pedeapsa. Dar mitropolitul Irineu, față bisericească, nu poate fi sancționat, fiindcă este lovită... Biserica!

Nu este oare evident că în repetate rânduri mitropolitul Irineu a făcut declarații care s-au dovedit false? Și nu se cheamă martor mincinos cel ce face asemenea declarații?

A furat sau n-a furat?

Se mai prefac a fi indignați preoții redactori ai gazetei de Cluj și de faptul că noi am afirmat în aceste coloane: mitropolitul¹ Irineu a furat. Dar se feresc să reproducă în gazeta lor și următorul fragment din raportul încheiat de comisia de anchetă instituită de Ministerul Cultelor, fragment care a fost publicat de ziarul nostru:

„Din referatele și declarațiile aflate la dosar reiese că Î.P.S. Mitropolit și-a însușit anumite lucruri pe care le-a dus la București și anume un pocal frumos de cristal cu picior de argint sculptat, provenit de la Safta Brâncoveanu; o plapumă de mătase; trei servicii de masă de argint; cearceafuri; fețe de pernă; o dormeză, etc.”.

Apărătorii mitropolitului se fac a nu ști că la ferma amantei acestuia s-au găsit vaci, porci, găște, etc., provenite de la moșiile Sfintei Mitropolii a Moldovei.

Iată deci că există dovezi, există constatări ale unei comisii de anchetă care dovedesc că „Mitropolitul Irineu a furat”. Și mitropolitul Irineu a furat, oricât ar încerca zeloșii lui apărători să ignore faptele.

Pentru câteva lucruri

Și mai scriu domnii de rea credință de la „Viața Creștină”, reproducând o frază ciuntită dintr-un reportaj al nostru:

„În anul 1942, cu prilejul unui incendiu, o comisie a întocmit un proces verbal, devenit act public. Mitropolitul a făcut personal modificări adăugând ca pierderi în plus câteva cearceafuri, fețe de pernă, șervete de ceai, etc.”. Și dumnealor se indignează cu falsă candoare.

Pentru aceste „câteva” lucruri, mitropolitul este făcut drept „falsificator de acte publice”.

Este adevărat că prostia și ignoranța dezarmează, dar cu singura condiție ca ele să fie realist, când însă faci pe prostul din cricul, nu ți se mai cuvine iertare! Nu știu care redactorii „Vieții” că nu valoarea și numărul obiectelor adăugate în procesul verbal încheiat de o comisie oficială dă calificarea de fals în acte publice, ci simpla modificare a unor cuvinte. Când se oferă ca apărători al unui infractor, domnii preoți-gazetari ar face bine să cunoască legile țării noastre.

Și imoralitatea mitropolitului...

Oferim imprudenților avocați nechemați un document zdrobitor cu privire la imoralitatea clientului lor: fotografia mitropolitului cu amanta sa. Să privească și să se cutremure! Sau dacă aprobă desfrânare, mitropolitul s-o spună răspicat, românește.

Ca să știm cum să-i socotim. Fiindcă dacă ne-am conduce după vechiul proverb românesc „spune-mi cu cine te aduni”, nu le-ar conveni să le spunem cine sunt!

Dar asupra insinuărilor și inexactităților din gazeta clujeană vom reveni².

(Va urma)

¹ Idem, nr. 133, p. 1.

² Ibidem, p. 3.

**Revistă sprijinită și finanțată de:
CONSILIUL LOCAL SÂNGEORZ-BĂI
CENTRUL CULTURAL „IUSTIN SOHORCA” SÂNGEORZ-BĂI**

**ISSN 2285-8229
ISSN-L 2285-8229**